

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ІЛЬНИЦЬКИЙ ДЕНИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 005.332.4:[001+378.4](100):005.336.4(043.3)

**ГЛОБАЛЬНА КОНКУРЕНЦІЯ В НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ:
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-РЕСУРСНИЙ ВИМІР**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародної економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
ПОРУЧНИК Анатолій Михайлович,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри міжнародної економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
КАЛЕНЮК Ірина Сергіївна,
Інститут демографії та соціальних досліджень
ім. М.В.Птухи НАН України,
головний науковий співробітник відділу
соціальної інфраструктури

доктор економічних наук, професор,
ЗАБЛОЦЬКА Ріта Олександрівна,
Інститут міжнародних відносин Київського
національного університету ім. Тараса Шевченка,
професор кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин

доктор економічних наук, професор,
КУРИЛЯК Віталіна Євгенівна,
Тернопільський національний
економічний університет,
професор кафедри міжнародної економіки

Захист дисертації відбудеться «29» листопада 2016 р. о «10⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.02 в ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» МОН України за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» МОН України за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «28» жовтня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

Л.Л. Антонюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Постіндустріальна парадигма глобального економічного розвитку висуває до авангардних компонентів національних економічних систем науково-освітню сферу суспільної діяльності. Красномовним підтвердженням цього є той факт, що за окремими оцінками глобальна індустрія освіти, включаючи витрати на національні освітні системи, становить сьогодні другий за обсягом світовий ринок після охорони здоров'я. Глобальний обсяг доданої вартості, створеної знаннево- та технологічними індустріями становить нині близько 30% світового ВВП, в найбільш розвинених країнах експортна частка комерційної знанневої продукції перевищує третину, а світові обсяги інформації подвоюються щодня.

Транснаціоналізаційні тенденції, які в останні три десятиліття охопили більшість видів бізнес-діяльності, дедалі більшою мірою захоплюють у свою орбіту і науково-освітню сферу. Це має багатовимірний вияв, з одного боку, у системній диверсифікації об'єктної, суб'єктної та інституціональної структури світового ринку науково-освітніх товарів і послуг, а з другого – у модифікації конкуренції та суттєвому ускладненні системи взаємозв'язків та залежностей між його учасниками. Як результат – вичерпування теоретичного базису ринкової парадигми науково-освітньої діяльності, що вимагає переходу до принципово нової – просторової парадигми дослідження конкурентних відносин її суб'єктів.

Трансформаційні процеси в різних секторах національних економік в глобалізаційну епоху, їх знанневий та науково-освітній характер, рушійні сили, формати і механізми всебічно висвітлені в працях таких іноземних учених як Дж. Акерлоф, В. Вікрі, Д. Белл, І. Брінклі, Г. Бхатт, Х. Герцфельд, М. Грановеттер, Б. Гринвальд, К. Голдін, А. Кортес, Т. Левіт, Т. Ловсон, А. Локет, Ф. Махлуп, К. Павітт, М. Порат, Дж. Річардсон, Р. Самет, М. Спенс, Дж. Стигліц, С. Маргінсон, Дж. Міррліс, Х. Новотні, І. Нонака, Е. Тоффлер, Т. Умесао, Т. Фрідман, А. Хайск, М. Чиксентмихаї, Ю. Хаяші. Домінантні тенденції конкурентного розвитку у глобальному науково-освітньому просторі розкрито в роботах Р. Абея, Ф. Альтбаха, О. Андерсена, А. Бранденбургера, О. Вільямсон, П. Друкера, Б. Джессопа, Д. Ернста, М. Ефельсберга, Б. Кларка, Ф. Коока, Р. Лукаса, Я. Луо, Б. Нейлбаффа, М. Портера, К. Прахалада, П. Салберга, Д. Салмі, Дж. Тіда, Г. Хамеля, П. Шапіра, Й. Шумпетера, Х. Чесбро. Аналізу теоретичних засад і шляхів формування інтелектуального капіталу присвятили свої дослідження К. Арроу, Л. Барух, А. Брукінг, М. Вожняк, О. Гупта, А. Джафф, Г. Ецковіц, Ф. Каррілло, Л. Лейдесдорф, К. Лін, Б. Марр, М. Мартінез-Торес, А. Нілі, С. Пайк, Г. Роос, К. Свібі, К. Сміт, Д. Теесі, Дж. Тобін, М. Трахтенберг, С. Шапіро, Г. Шуїма, Дж. Хірш, Б. Хол, Т. Шульц, Й. Юті. Розвиток концепції потрійної спіралі та поглиблення інтеграції науково-освітнього простору й економіки, у т.ч. в межах інноваційних систем, міжнародного трансферу технологій та університетсько-промислового співробітництва, стали можливими завдяки працям таких учених як Дж. Берковіц, М. Брей, М. Брукс, Р. Велш, Р. Гаруд, Г. Гольдштейн, Д. Грегоріо, В. Демінг, Л. Едвінсон, Р. Ейсенберг, Б. Карлссон, Ф. Кафатос, В. Коген, А. Краак, С. Курадо, С. Лах, С. Лу, С. МакГрат, Е. Мансфільд, А. Олівер, М. Райт, Г. Родес, Б. Сампат, Д. Стокес, М. Сторпер, М. Фельдман, Дж. Ховкінс, К. Хойл, В. Чіеса, К. Южо. Конкурентоспроможність вищої освіти у взаємозв'язку з державними

органами та з управлінської позиції розглянули в своїх дослідженнях Дж. Андресані, П. Куран, М. МакФірсон, К. Мусселін, Д. Тандберг та багато інших авторів.

Серед українських учених та науковців пострадянського простору, які досліджують дану проблематику, відомі своїми працями та діяльністю В. Андрущенко, Л. Антонюк, О. Архіпов, Ю. Бажал, В. Базилевич, Т. Боголіб, О. Білорус, В. Білошапка, В. Вергун, В. Глушков, Р. Заблоцька, І. Зарубінська, О. Зернецька, М. Згуровський, В. Іноземцев, С. Калашнікова, І. Каленюк, А. Колот, М. Кольчугіна, В. Кремень, О. Куклін, В. Куриляк, В. Луговий, Д. Лук'яненко, В. Макаров, А. Матвійчук, Б. Мільнер, А. Мокій, О. Молчанов, Т. Мельник, В. Мунтіян, С. Ніколаєнко, Т. Оболенська, В. Олійник, Є. Панченко, Б. Патон, А. Поручник, Г. Почепцов, В. Рокоча, Є. Савельєв, В. Співаковський, Я. Столярчук, І. Тимошенко, В. Чужиков, А. Чухно, О. Шнірков, Т. Фініков, А. Філіпенко та інші.

Однак у науковій як вітчизняній, так і світовій літературі дотепер недостатньо чітко сформульовано науково-освітню парадигму постіндустріальної економіки знань, не визначено сутність глобального науково-освітнього простору і не ідентифіковано його ключові компоненти. Потребують комплексного аналізу формати, методи й інструменти конкурентної взаємодії суб'єктів глобального науково-освітнього простору крізь призму секторально-галузевого, національного та регіонального вимірів. Крім того, вельми актуальним на сьогодні є дослідження інтелектуально-ресурсного потенціалу ключових гравців у досягненні лідерства на глобальному науково-освітньому ринку. Теоретичної та практичної значущості набувають також проблеми ефективної інтеграції вітчизняної науково-освітньої сфери у глобальний простір. Саме ці обставини обумовили вибір теми дисертації, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з планом науково-дослідних робіт кафедри міжнародної економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». Зокрема автор брав активну участь у виконанні низки досліджень, що фінансуються з Державного бюджету України, а саме: «Глобальна економічна інтеграція: стратегічні мотивації, формати, національні інтереси» (номер державної реєстрації 0116U001387) (особисто автором підготовлено підрозділ «Конкурентна карта світового науково-освітнього ринку»); «Стратегії національного розвитку в парадигмі глобальної економічної політики» (номер державної реєстрації 0111U007630) (особисто автором підготовлено підрозділи «Методичні засади оцінки міжнародної конкурентоспроможності дослідницьких університетів світового рівня» та «Методологія досліджень національного інтелектуального капіталу в глобальному науково-освітньому просторі»); «Ресурси і моделі конкурентоспроможного розвитку країн в умовах економічної глобалізації: євроінтеграційний проект України» (номер державної реєстрації 0115U002366) (особисто автором підготовлено підрозділи «Концептуальний дизайн формування національного інтелектуального капіталу»); та держбюджетної теми Інституту вищої освіти КНЕУ «Глобальні імперативи конкурентоспроможності національних систем вищої освіти» (номер державної реєстрації 0116U002599) (особисто автором підготовлено підрозділи «Моделі забезпечення якості в системах вищої освіти: США» та «Моделі управління якістю вищого навчального закладу: премія якості імені М. Болдріджа»).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування

парадигмальних засад формування глобального науково-освітнього простору, комплексне дослідження характеру та механізмів конкурентної боротьби на глобальному науково-освітньому ринку, а також розкриття глобальних і регіональних детермінант розвитку науково-освітньої сфери України.

Визначена мета обумовила логіку дослідження (рис. 1) та постановку комплексу взаємопов'язаних завдань, а саме:

- узагальнити науково-освітню парадигму економіки знань;
- дослідити процеси глобалізації інтелектуального капіталу;
- визначити передумови та чинники формування глобального науково-освітнього простору та розкрити його інтелектуально-ресурсний вимір;
- проаналізувати секторально-галузовий формат глобальної конкуренції в науково-освітньому просторі;
- дослідити трансформації національних стратегій науково-освітньої діяльності в глобальному середовищі;
- виявити вплив науково-дослідної діяльності на економічний розвиток;
- ідентифікувати диспозицію суб'єктів світового науково-освітнього ринку;
- розкрити місію університетів у реалізації моделі сталого розвитку;
- провести дослідження ролі освітньої дипломатії та державно-приватного партнерства в забезпеченні міжнародної конкурентоспроможності університетів;
- оцінити рівень інтернаціоналізації науково-освітньої діяльності України;
- обґрунтувати шляхи реалізації національного інтересу та механізми ефективної інтеграції України у світовий науково-освітній простір.

Об'єктом дослідження є процеси становлення та розвитку глобального науково-освітнього простору.

Предметом дослідження є закономірності, умови, чинники та механізми глобальної конкуренції в науково-освітньому просторі.

Методи дослідження. Робота ґрунтується на принципах єдності теорії та практики, моделювання та прогнозування соціально-економічних процесів, які відбуваються в ході розвитку глобальної конкуренції в науково-освітньому просторі. Методологічну основу дослідження становлять метод наукової абстракції, логіко-діалектичний та історико-еволюційний методи, які базуються на ключових положеннях економічної теорії, теорій інформації, інформаційного суспільства та економіки знань, глобалізації та глобальної конкуренції, міжнародного руху факторів виробництва. Для досягнення поставленої мети та завдань було використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження, а саме: системного аналізу (для дослідження науково-освітніх та інноваційних систем – пп. 1.1, 1.2, 1.3); структурного аналізу (для ідентифікації структурних компонентів моделей та систем – пп. 1.1, 2.1, 2.2); історико-логічний метод (для дослідження трансформацій національних стратегій науково-освітньої діяльності – пп. 3.1, 3.2; ідентифікації передумов та чинників формування глобального науково-освітнього простору – пп. 1.3, 4.3); наукової абстракції, аналізу та синтезу, системного узагальнення (для розвитку категорійного апарату розвитку інтелектуального капіталу та науково-освітнього простору – пп. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 3.3); кореляційного аналізу (для дослідження взаємного впливу науково-освітніх показників на економічний розвиток – пп. 1.4, 3.2, 2.3, 3.3); порівняльного аналізу

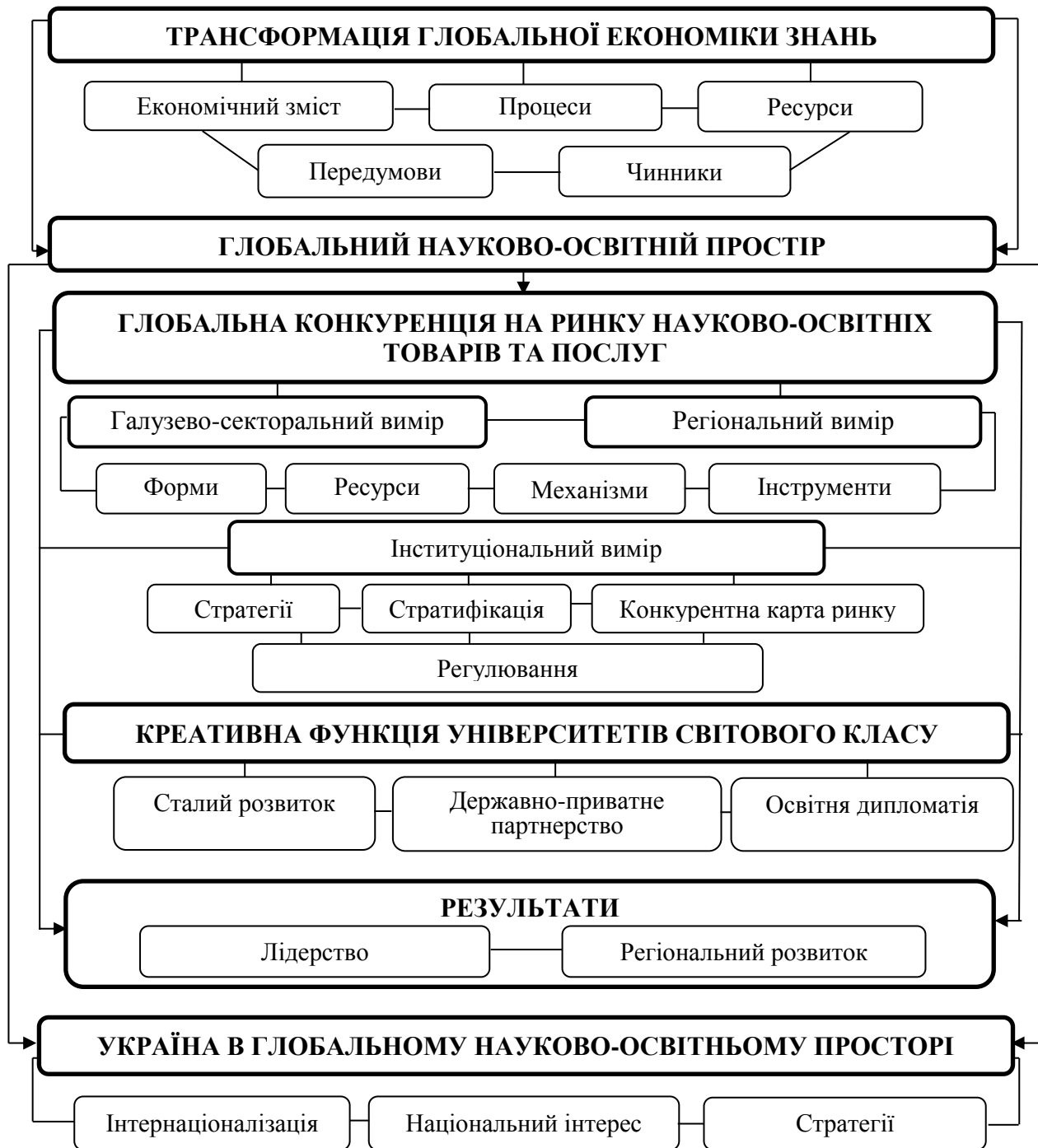

Рис. 1. Логіка дисертаційного дослідження

(для дослідження стратегій, ресурсів та механізмів глобального лідерства в науково-освітній сфері – пп. 2.3, 3.3, 2.2); структурно-функціонального аналізу (для дослідження характерних рис та особливостей конкуперації в науково-освітньому просторі – п. 2.1, ресурсів та механізмів глобального лідерства в науково-освітній сфері – п. 2.2, креативних функцій систем вищої освіти та університетів світового класу – пп. 4.1, 4.2, 4.3); кількісного та якісного аналізу (для побудови конкурентних карт науково-освітнього простору – п. 3.3, дослідження впливу науково-дослідної діяльності на регіональний розвиток – п. 3.2), SWOT-аналізу (для вивчення стану розвитку науково-освітнього простору України – п. 5.3), кластерного аналізу (для стратифікації

країн та регіонів України, ідентифікації глобальних кластерів компетенцій та знанневих послуг – пп. 1.3, 2.1, 5.1, 5.3); статистичний та графічний методи (під час обробки й узагальнення статистичних даних та їх відображення у таблицях та рисунках у всіх розділах роботи). Використання та комбінування перелічених методів дослідження уможливили одержання обґрунтованих висновків та результатів, які викладені в дисертації.

Інформаційну базу дисертації становлять праці іноземних та вітчизняних авторів, методологічний доробок організаторів провідних рейтингів освітніх систем та університетів, міжнародні наукометричні бази, звіти та аналітичні публікації національних і міжнародних організацій та глобальних проектів (Інститут статистики ЮНЕСКО, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Світовий економічний форум, Євростат та статистичні органи країн, Всесвітня організація інтелектуальної власності, Міністерство освіти і науки України, Державна служба статистики України, органи акредитації та міжнародні асоціації університетів).

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в узагальненні теоретико-методологічних засад формування науково-освітнього простору, в аналізі характеру та механізмів конкуренції в ньому з ідентифікацією ключових закономірностей, детермінант і тенденцій на основі інтеграції наукових та практичних аргументів, в обґрунтуванні можливостей реалізації національного інтересу України в умовах інтенсифікації використання інтелектуального ресурсу соціально-економічного розвитку та визначається такими положеннями:

вперше:

- дано авторське визначення категорії «глобальний науково-освітній простір», сутнісна характеристика якого включає: світову науково-освітню карту – територію, на якій діють та вступають у конкурентні відносини його суб'єкти; глобальний ринок науково-освітніх товарів та послуг; сукупність національних науково-освітніх систем; взаємопов'язану мережу інституціонального та інфраструктурного забезпечення ефективного функціонування глобальної інноваційної та освітньої систем. Таке тлумачення дає цілісне уявлення про глобальний науково-освітній простір як комплекс географічних, соціально-економічних, інтелектуальних та організаційних компонентів науково-освітньої діяльності, та розкриває його еволюційну природу як результату конвергенції наукового, освітнього та дослідного просторів у глобальних координатах;
- розкрито умови та ієрархічну систему чинників, що визначають конкурентне лідерство країн на глобальному ринку науково-освітніх товарів та послуг: інтелектуально-знанневі ресурси (людський капітал, інформація, знання, об'єкти інтелектуальної власності, технології); фінансові ресурси науково-освітньої галузі та диверсифіковані джерела їх поповнення (обсяг фінансових надходжень; бюджетне, корпоративне та благодійне фінансування; кредитування; підприємницька діяльність суб'єктів; залучення інвестицій); рівень розвитку інфраструктури національної науково-освітньої системи (матеріально-технічне забезпечення університетів та наукових установ, інформаційно-комунікаційні технології, експериментальна база, доступ до біоресурсів та новітніх виробничих об'єктів); ступінь креативізації економічної діяльності суб'єктів науково-освітньої сфери (створення інноваційних продуктів, комерціалізація інтелектуальної власності, підприємницька діяльність, управління ризиками та реагування на виклики); розвинутість інституціонального

середовища підтримки науково-освітньої діяльності в країні (системи управління якістю, диверсифікованість методів трансформації знання, рівень університетської автономії, інструментарій формування сприятливого інтелектуального клімату та ін.); міра інтегрованості університетів у глобальні науково-освітні мережі (академічна мобільність, спільні дослідження, міжнародні гранти, експорт та імпорт науково-освітніх товарів та послуг; формування регіональних уніфікованих науково-освітніх просторів). Доведено, що синергійна дія вищеназваних чинників забезпечує лідерські позиції на міжнародному ринку науково-освітніх послуг таких країн як США, Великобританія, Японія, Швейцарія, Австралія, Канада, Німеччина, Франція, Нідерланди, Швеція, Китай, кращі університети яких задають глобальні тренди розвитку науково-освітньої діяльності;

- обґрунтовано концепцію формування національного інтелектуального капіталу України, яка включає єдність механізмів (організаційний, фінансовий, інтеграційний, функціональний), інструментів (реальна автономія та організаційний розвиток, міжінституціональне співробітництво, прийняття та управління ризиками, капіталізація, формування фондів, фіскально-монетарне стимулювання та мотивація), ресурсів (матеріально-фінансові, людські, інтелектуально-знаннєві, правові) та інституціональних заходів (оптимізація структури, диверсифікація форм, інтернаціоналізація діяльності, державно-приватне партнерство). В її реалізації ключову роль відіграють університети через виконання таких функцій: продукувально-креативної (регламентація інструментарію взаємозв'язку університетів з регіональним розвитком; формування регіональних університетських систем; автономія у виборі форм реалізації результатів науково-практичної творчості; розвиток креативних просторів), координаційної (моделі управління якістю та діловою досконалістю в системі вищої освіти та університетах; системна національна модель співробітництва університетів, підприємств, органів влади та громадського сектору, включаючи регламентацію інструментарію заохочення університетсько-промислового та науково-освітнього співробітництва; закріплення чітких критеріїв стратифікації університетів на національні, регіональні, дослідницькі, підприємницькі, класичні з відповідним комплексом їх матеріально-фінансового забезпечення; ефективне гарантування університетської автономії), капіталонагромаджувальної (конкурсний відбір студентів та працівників університетів; політика обліку та розвитку науково-освітньої інфраструктури; формування критичної маси компетентнісних моделей освітньої діяльності; взаємодія в межах інноваційних систем; формування фондів ендаументу та підтримка взаємозв'язку з випускниками) та комерціалізаційної (чіткі контрактні відносини органів влади з університетами; розвиток підприємницьких компетенцій у межах системи вищої освіти; національна стратегія інтернаціоналізації вищої освіти та науки, включаючи цільові стратегії міжнародного визнання провідних університетів України; міжнародна акредитація університетів і освітніх програм; діяльність на ринках інтелектуальної власності та знань);

удосконалено:

- методологічні підходи до класифікації національних стратегій науково-освітньої діяльності за критерієм конкурентної диспозиції країни на глобальній карті науково-освітнього ринку, з виокремленням трьох основних груп стратегій: лідерських стратегій країн, які зорієнтовані на випереджальні моделі розвитку науково-освітньої

діяльності (США, Великобританія); адаптивних стратегій країн, які спрямовані на пристосування стратегічних рішень країн-лідерів до національних умов (Німеччина, Франція, Японія, Фінляндія, Сінгапур, Австралія); наздоганяльних стратегій країн, зорієнтованих на інтернаціональні канали опанування передових моделей науково-освітньої діяльності (Китай, Південна Корея, Чилі, Польща). Доведено, що національні стратегії науково-освітньої діяльності в глобальному просторі своїми цілями, ресурсами та результатами тісно пов'язані з національними моделями соціально-економічного розвитку;

- концептуалізацію стратегічних пріоритетів розвитку національних науково-освітніх систем на основі узагальнення теоретичних засад і досвіду їх розвитку в США, ядрі ЄС, Японії та реалізації короткострокових (формування інтелектуального капіталу мікрорівня, котрий, як результат інвестицій, забезпечує індивідуальну конкурентоспроможність особистостей і компаній країни в умовах глобалізації та інтернаціоналізації діяльності), середньострокових (формування та розширене відтворення на макрорівні національного інтелектуального капіталу, який забезпечує конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобальної конкуренції суспільств, економік та культур) та довгострокових (формування на глобальному рівні сукупного інтелектуального капіталу світу, який забезпечує збереження, відтворення та сталий розвиток людської цивілізації) цілей та завдань;

- розкриття дуалістичного характеру міжнародного рейтингування систем вищої освіти та університетів, як, з одного боку, об'єктивного меритократичного інструменту моніторингу конкурентних позицій і засобу стимулювання глобальної конкуренції, а з другого – інструменту суб'єктивної оцінки і впливу на диспозицію університетів та систем вищої освіти на глобальному ринку науково-освітніх послуг. Методологічна основа рейтингування систем вищої освіти й університетів демонструє, що чим більш універсальним і диверсифікованим є набір критеріїв, тим точніше можна оцінити стан окремого суб'єкта та його диспозицію в глобальному науково-освітньому просторі, ідентифікувати параметри входження до пула глобальних лідерів, ефективність інституціональних та державних політик. При цьому мають забезпечуватись релевантність, вірогідність і транспарентність міжнародних порівнянь та рейтингів;

дістало подальшого розвитку:

- дослідження природи глобальної конкуренції в науково-освітньому просторі з конкретизацією її іманентних рис (зростаюча інтернаціоналізація і диверсифікація університетської діяльності, її креативізація, нарощування інтелектуального потенціалу суб'єктів, підвищення рівня академічної свободи, ускладнення організаційних структур; зростання відкритості національних науково-освітніх систем; розвиток новітніх освітніх та дослідних технологій, глобальних інфраструктурної й інституціональної мереж). Проведено її класифікацію за такими ознаками як: функціональне призначення (соціальна, економічна, безпекова, дослідницька, освітня, споживча); специфіка науково-освітніх процесів (викладання, дослідження, комерціалізація), рівень зовнішніх зв'язків (з випускниками, роботодавцями, громадськими організаціями, державними органами, професійними організаціями, органами акредитації); часовий формат (короткострокова, середньострокова, довгострокова); освітньо-кваліфікаційний рівень (бакалаврська, магістерська, докторська); якість контингенту особистостей (студентів, професорсько-викладацьких

та управлінських кадрів, дослідників); міри розвинутості інституцій (освітні, дослідні, освітньо-дослідні, ринок праці, пов'язані); якісні параметри товарів, послуг та компетенцій (матеріально-технічного забезпечення, умов, ресурсів, політик, підручників та навчальних матеріалів, наукометричних баз, об'єктів інтелектуальної власності тощо). Доведено, що фундаментальні трансформації коопераційних відносин між учасниками науково-освітньої діяльності обумовлюють формування її конкураційної моделі, здатної забезпечити синергійний ефект взаємодії різнорівневих агентів наукової й освітньої сфер;

- методичні підходи до оцінки ефективності національних систем захисту прав інтелектуальної власності з використанням комплексу критеріїв (якість захисту прав інтелектуальної власності; методики оцінки інтелектуальної власності; процедури їх комерціалізації; глибина міжнародного співробітництва; витрати на функціонування системи захисту прав інтелектуальної власності та кількість заявок і облікованих об'єктів інтелектуальної власності; інші складові політики у сфері інтелектуальної власності). На цій основі встановлено, що найвищий рівень співробітництва щодо захисту прав інтелектуальної власності за сприяння Всесвітньої організації інтелектуальної власності забезпечується в координатах так званої «квадратичної» системи патентування (США, ЄС, Японія, Китай), що забезпечує продуцентам об'єктів інтелектуальної власності в цих країнах максимальні юридичні гарантії збереження прав та надає запатентованим у цих країнах винаходам можливості їх глобальної комерціалізації. Водночас, нижчий рівень захисту прав інтелектуальної власності, з одного боку, деформує конкурентні відносини на ринку науково-освітніх товарів та послуг, спричиняє поширення піратського контенту, значні моральні й матеріальні втрати продуцентів та власників прав на об'єкти інтелектуальної власності, а з другого боку, порушуючи принцип справедливої торгівлі, створює умови для привласнення ними частини глобальної технологічної ренти та долучення до технологічних здобутків Західної цивілізації;

- розкриття ключових характеристик університетів світового класу (поліфункціональність, висока диверсифікованість та економізація діяльності), які поряд з універсальними функціями традиційних університетів (соціальною, освітньою, дослідною) суттєво розширили діапазон університетської діяльності за рахунок економічної (комерційної, міжнародної, консалтингової та інноваційної), регіонального і місцевого розвитку, інтегруючої (як елементу інфраструктури соціально-економічного розвитку та зрощення науки та освіти, соціальних та економічних аспектів науково-освітньої діяльності, державних та приватних інтересів), функцій суб'єкта публічної дипломатії та сталого розвитку. Завдяки цьому вони становлять ядро глобальної науково-освітньої системи, на основі якого формуються мережі інститутів міжнародної інноваційної діяльності та створення вартості у світовій економіці, глобальних кластерів компетенцій, виробничих мереж, платформ масових відкритих он-лайн курсів та інноваційних систем тощо, що забезпечує безперервність розширеного відтворення глобального інтелектуального капіталу. Незважаючи на те, що ключові характеристики є запорукою довгострокової стабільної забезпеченості університетів світового класу фінансовими ресурсами, виконання ними функцій на практиці залежить від комплексу чинників, основними з яких є рівень соціально-економічного розвитку країни, національні та інституціональні місії, пріоритети та

завдання, обсяги і якість доступних ресурсів та ефективність внутрішніх процесів щодо їх використання;

- дослідження механізмів державно-приватного партнерства як форми вияву системної інтеграції інтересів держави, регіонів, науково-освітніх інституцій та підприємств. Установлено, що в умовах формування глобального науково-освітнього простору вони еволюціонують у процесі генерування та реалізації стратегій, проектів і програм, метою яких є якісна диверсифікація взаємозв'язків: між університетами (як систем генерування та дифузії знань), органами державної влади (як підсистеми інноваційної політики), бізнес-структурами промислового сектору (як підсистеми застосування та експлуатації знань) та інституціями суспільного сектору (як підсистемами ідентифікації інтересів, викликів та проблем розвитку);

- методики побудови конкурентних карт глобального науково-освітнього простору на основі поєднання показників абсолютних (обсяг ВВП, ВВП на особу) та якісних (якість систем захисту прав інтелектуальної власності; якість національних освітніх систем; якість шкіл менеджменту та науково-дослідних інституцій), що дає можливість виявляти лідерів, аутсайдерів та країни з сильними та слабкими конкурентними позиціями з урахуванням динаміки їхньої ринкової частки. Аналіз конкурентних карт глобального науково-освітнього простору як середовища діяльності підтвердив домінування обмеженої групи країн за більшістю критеріїв. Лідерські позиції системи вищої освіти та університетів США є результатом свідомої цілеспрямованої діяльності протягом декількох десятиліть, яка розглядає весь світ як поле своїх інтересів. Побудова конкурентних карт глобального науково-освітнього простору за кількісними та якісними показниками розширює можливості ідентифікації диспозиції країн, розробки та реалізації конкурентних стратегій;

- структуризація глобального науково-освітнього ринку, який традиційно сегментується на ринок освітніх послуг, ринок дослідних послуг та ринок прав на об'єкти інтелектуальної власності; в умовах техноглобалізму вона поглиблюється на рівні окремих об'єктів, груп суб'єктів та за іншими різновидами (наприклад, ринок наукового та освітнього туризму; ринок професійних та грантових досліджень; ринки прав на об'єкти авторського права; ринок освітніх програм, літніх шкіл; ринок наукового шпіонажу та нелегального передавання наукових, економічних, військових знань та інформації; ринок доступу до науково-освітньої інформації; ринок навчання протягом життя; ринок набуття компетенцій), а також піддається подальшій трансформації, що пов'язано, з одного боку, з диверсифікацією структури традиційних ринків, виникненням нових товарів та суб'єктів, а з другого – з формуванням нового характеру взаємозв'язків суб'єктів, які позиціонуються в глобальній економіці, формуючи новий екстериторіальний характер взаємозв'язків суб'єктів світового господарства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення та висновки, які викладені автором у наукових працях та дисертації, є внеском у розвиток науково-освітнього виміру теорії міжнародної економіки та практики міжнародних економічних відносин. Робота становить базис для подальших досліджень способів і механізмів підвищення конкурентоспроможності науково-освітньої сфери, зокрема в діяльності Міністерства освіти та науки України при розробці національних стратегій розвитку вітчизняної науково-освітньої сфери; у

роботі Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти з метою розробки та впровадження стандартів науково-освітньої діяльності; у діяльності інституцій науково-освітнього простору, зокрема під час розробки та реалізації стратегій інтернаціоналізації провідних університетів.

Результати дослідження використано в практичній діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, вищих навчальних закладів, а саме: в Інституті інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України щодо формування та розвитку систем управління якістю ВНЗ та систем вищої освіти; методологічної підтримки вибору та адаптації моделі управління якістю у вищій освіті; шляхів удосконалення національної системи управління якістю у вищій освіті (довідка № 1-4/18-254 від 18.03.2014); у Державній службі інтелектуальної власності України для розробки концептуальних засад розвитку сфери інтелектуальної власності України; підготовки матеріалів заявки ДСІВ до Всесвітньої організації інтелектуальної власності; у поточній діяльності Сектору європейської інтеграції та міжнародного співробітництва ДСІВ (довідка № 1-15/1278 від 17.02.2016); в Управлінні міжнародного співробітництва та інвестицій Чернівецької обласної державної адміністрації для розробки стратегії розвитку Чернівецької області до 2020 року, плану реалізації заходів на 2015-2017 роки та в поточній діяльності (довідка № 04/1030 від 10.11.2015); у Департаменті міжнародного співробітництва, євроінтеграції та розвитку туристичної інфраструктури Івано-Франківської обласної державної адміністрації для розробки заходів Програми соціально-економічного та культурного розвитку, удосконалення стратегії розвитку області до 2020 року та налагодження внутрішньоінституційного співробітництва (довідка № 905/04.3/48/2-15 від 16.11.2015); у Департаменті економічного розвитку, промисловості та інфраструктури Хмельницької обласної державної адміністрації для аналізу результатів та оцінки ефективності реалізації обласної програм розвитку освіти на 2011-2015 роки, науково-технічного та інноваційного розвитку області на 2012-2015 роки; розробки та реалізації заходів програми залучення інвестицій в економіку області на 2011-2020 роки, програми збереження об'єктів культурної спадщини області на 2015-2020 роки, програми розвитку краєзнавства в області на період до 2020 року; у поточній діяльності департаменту, відділів та комісій облдержадміністрації (довідка № 05.01-1765/16 від 11.07.2016); у навчальній діяльності ДВНЗ Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана під час викладання наук та при розробки стратегії розвитку на 2016-2020 роки (довідка від 24.03.2016), а також для розробки стратегії інтернаціоналізації та програми заходів з її реалізації (довідка № 03/33-92 від 22.06.2016); у Департаменті інноваційної діяльності та трансферу технологій Міністерства освіти і науки України для вдосконалення правового регулювання участі університетів у інноваційній сфері, формування стратегічних пріоритетів інноваційної діяльності та моніторингу, розвитку інноваційної інфраструктури (довідка № 19/1-144-16 від 13.09.2016).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, які одержані під час проведення дисертаційного дослідження, підготовки дисертаційної роботи та виносяться на захист, здобуті автором особисто і відображені у наукових публікаціях. З наукових праць, підготовлених та опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом самостійної роботи

автора. Внесок автора у колективних працях конкретизовано у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методологічні положення та результати дисертації було репрезентовано автором на 29 міжнародних та національних наукових, методичних та науково-практичних конференціях, форумах, круглих столах, якими, зокрема, стали такі: науково-методичні конференції «Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій» (м. Київ, 2008 р.), «Тренінгові технології як засіб формування знань та практичних компетенцій: досвід факультетів та кафедр» (м. Київ, 2009 р.), «Наукова складова навчального процесу та інноваційні технології його розвитку» (м. Київ, 2011 р.), «Аудиторна робота викладача і студента: досвід і напрями вдосконалення» (м. Київ, 2012 р.), «Удосконалення змісту та форм організації навчального процесу відповідно до міжнародних стандартів» (м. Київ, 2005 р.); всеукраїнські науково-практичні конференції «Роль вищих навчальних закладів у розвитку та популяризації фондового ринку України» (м. Київ, 2012 р.), «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність» (м. Київ, 2012 р.); IV міжнародний форум «Проблеми розвитку інформаційного суспільства» (м. Київ, 2013 р.); семінар міжнародної дослідницької мережі Асоціації регіональних досліджень «Four years on: How have capital cities dealt with the crisis» (м. Київ, 2013 р.); круглий стіл «Глобальні соціально-економічні трансформації в XXI столітті» (м. Київ, ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2015 р.); науково-професійна конференція «Modern problems of education and science – 2015» (м. Будапешт, Угорщина, 2015 р.); міжнародні науково-практичні конференції «Імперативи розвитку України в умовах глобалізації» (м. Чернігів, 2011 р.), «Модернізація стратегій економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності» (м. Київ, 2012 р.), «Трансформація національних моделей економічного розвитку в умовах глобалізації» (м. Київ, 2013 р.), «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність» (м. Київ, 2014 р.), «Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України» (м. Ужгород, 2014 р.), «Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні, економічні, правові аспекти» (м. Львів, 2014 р.), «Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації» (м. Херсон, 2014 р.), «Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики» (м. Київ, 2014 р.), «Стратегія та механізми прискореного інноваційного розвитку економіки України на засадах соціально-екологічної відповідальності» (м. Вінниця, 2014 р.), «Оценка и планирование экономической деятельности субъектов рыночных отношений» (м. Москва, Російська Федерація, 2014 р.), «Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства» (м. Кам'янець-Подільський, 2014 р.), «Наукові засади ресурсозбереження в системі антикризового управління і відтворення економіки» (м. Хмельницький, 2015 р.), «Сучасні проблеми управління підприємствами в умовах глобалізації та інтернаціоналізації: теорія, практика» (м. Одеса, 2015 р.), «Фундаментальні та прикладні проблеми підприємницької діяльності в аграрному секторі» (м. Харків, 2015 р.), «Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону» (м. Чернівці, Україна – м. Сучава, Румунія, 2015 р.), «Менеджмент суб'єктів господарювання: проблеми та перспективи розвитку» (м. Житомир, 2015 р.), «Сучасні виклики розвитку світової економіки» (м. Київ, 2015 р.); інтернет-конференція

«Інновації в бізнес-освіті» (м. Київ, 2015 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 64 наукових працях загальним обсягом 66,8 др. арк., із них: 1 – одноосібна монографія; 4 – колективні монографії; 11 – статті у наукових фахових виданнях України; 13 – статті у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз; 4 – статті у зарубіжних виданнях; 31 – публікації в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 409 сторінок. Дисертація містить 47 таблиць на 29 сторінках, 31 рисунок на 14 сторінках, та 11 додатків на 44 сторінках. Список використаних джерел налічує 457 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення і апробацію результатів.

У розділі 1 «**Парадигмальні засади дослідження світового науково-освітнього простору**» систематизовано теоретичні засади, які формують науково-освітню парадигму економіки знань та обумовлюють процеси глобалізації інтелектуального капіталу, визначено передумови та чинники формування глобального науково-освітнього простору та окреслено його інтелектуально-ресурсний вимір.

Розкрито, що становлення парадигми економіки знань спирається на вагому теоретико-методологічну базу, утвердження якої розпочалось з фрагментарних поглядів класиків економічної думки, узагальнення та творче опрацювання яких дозволило теоретикам інформаційного суспільства та економіки знань (Д.Белл, Г.Бхатт, М.Грановеттер, Б.Гринвальд, П.Друкер, Х.Елліс, Дж.Йохансен, А.Кортес, Г.Крістінідіс, Т.Левіт, Т.Ловсон, А.Локет, К.МакФейл, Ф.Махлуп, К.Павіт, М.Поланьї, М.Порат, Дж.Річардсон, Г.Сабау, Р.Самет, С.Маргінсон, Х.Новотні, І.Нонака, Е.Тоффлер, Т.Умесао, Т.Фрідман, А.Хайєк, М.Чиксентмихаї, Ю.Хаяші) працювати над розробкою як його цілісної парадигми, так і його окремих сегментів та вимірів. Важливість і цінність їхнього доробку для соціально-економічного розвитку підтверджується визнанням таких вчених, як Дж.Акерлоф, В.Вікрі, Дж.Міррліс, М.Спенс, Дж.Стигліц, які лауреатами премії Шведського центрального банку з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля.

Обґрунтовано, що науково-освітня парадигма у системі світоглядних думок має розглядатись у взаємозв'язку з іншими парадигмами, основними і найтісніше пов'язаними з яких є економічна, технологічна та соціально-культурна. Доведено, що завдяки аналізу патентних даних можна виявляти майбутні зрушення технологічного устрою, що зважаючи на ключову роль університетів у патентуванні у багатьох країнах перетворює їх на передвісників парадигмальних змін.

Продемонстровано, що розвинені країни, усвідомлюючи, що в економіці знань-2.0 просування інновацій відбувається переважно завдяки сфері послуг, а в процесах глобалізації беруть участь не тільки країни та компанії, але й індивіди та їх мережі, вдаються протягом останнього десятиліття до численних змін науково-освітніх політик. Інституціональні та національні політики формування умов та мотивації

підвищення ефективності комерціалізації знань враховують не лише процеси їх збереження, генерування та застосування, а також методи трансформації знання (соціалізація, екстерналізація, інтерналізація, комбінування), які, інтернаціоналізуючись на інституціональному й індивідуальному рівнях, обумовлюють вплив економічних агентів на соціально-економічний розвиток на рівнях від мікро- до глобального.

Доведено, що еволюція поглядів щодо результатів інтелектуальної діяльності привела до появи теорії інтелектуального капіталу, найбільший внесок у розвиток якої зробили К.Арроу, Л.Барух, А.Брукінг, М.Вожняк, О.Гупта, А.Джаффа, Г.Ецковіц, Ф.Каррілло, Л.Лейдесдорф, К.Лін, Б.Марр, М.Мартінез-Торес, А.Нілі, С.Пайк, Г.Роос, К.Свібі, К.Сміт, Д.Теєсі, Дж.Тобін, М.Трахтенберг, С.Шапіро, Г.Шуїма, Дж.Хірш, Б.Хол, Т.Шульц, Й.Юті. Нетривалий час розвитку, рівні глибини та масовості досліджень інтелектуального капіталу дали підстави назвати стан теоретичних поглядів передпарадигмальним, якому притаманна еkleктика.

Ідентифіковано еволюцію концепції університету в економічному контексті, логіка якої демонструє трансформацію місії університету зі зберігання знань (режим-1) до фабрики продукування знань (режим-2) та далі – до центру знаннєвої уваги (режим-3). Дістала наукового підтвердження теза, що «третя» місія університету щодо залучення до місцевого, регіонального, соціально-економічного розвитку як перманентного процесу стає найбільш помітною порівняно з традиційними місіями з освіти та досліджень.

Виявлено, що глобалізація інтелектуального капіталу спирається на інституціоналізацію генерування знань та вимагає існування університетів світового класу, які є ключовим суб'єктом формування інтелектуального капіталу, що може діяти в глобальних масштабах. Останні потребують ліпших ресурсів з усього світу, тому більшість сучасних реформ науково-освітньої сфери враховують вплив глобалізації та передбачають розв'язання питання інтернаціоналізації діяльності. Умотивовано, що роль вищої освіти та досліджень у процесах глобалізації та їх взаємний вплив і еволюція потребують подальших досліджень.

Ідентифіковано теоретичні та прикладні передумови та чинники формування глобального науково-освітнього простору. Виходячи з інституціональних методологічних засад сформульовано авторське визначення категорії «глобальний науково-освітній простір» як світової території взаємодії науково-освітніх систем, у рамках якої діють уніфіковані на макро-, регіональному та глобальному рівнях умови та інституціональні механізми функціонування інноваційних та освітніх систем. Її впровадження розширює парадигмальну основу досліджень економіки знань, адже якщо в доглобалізаційну еру всі процеси були більш чіткі, то тепер відбувається нашарування парадигм, розвивається міждисциплінарність досліджень та освіти.

Прогнозовано, що розглядаючи глобалізацію науково-освітнього простору як найвищу форму інтернаціоналізації вищої освіти на певному етапі еволюції можна очікувати появу глобальної ієрархічно вибудованої науково-освітньої системи, систем вищої освіти та науки, місце України в яких залежатиме від ефективності цілеспрямованої діяльності з реалізації вітчизняного інтелектуального потенціалу на основі його інтернаціоналізації.

У розділі 2 **«Секторально-галузевий формат глобальної конкуренції в**

науково-освітньому просторі» досліджено конкуперацію, як еволюційну форму партнерства та суперництва суб'єктів науково-освітнього простору, ідентифіковано ресурси та механізми глобального лідерства на ринку науково-освітніх послуг, проаналізовано закономірності й особливості секторально-галузевого виміру розвитку науково-освітнього простору.

На основі узагальнення теоретичних поглядів глобальної школи конкурентного розвитку, яку в системі координат науково-освітнього простору сформувавши Ф.Альтбах, О.Андерсен, А.Бранденбургер, О.Вілліамсон, П.Друкер, Б.Джессоп, Д.Ернст, М.Ефельсберг, Б.Кларк, Ф.Коок, Р.Лукас, Я.Луо, Б.Нейлбафф, М.Портер, К.Прахалад, П.Салберг, Д.Салмі, Дж.Тід, Г.Хамель, П.Шапіра, Й.Шумпетер, Х.Чесбро, обґрунтовано доцільність запровадження в активний науковий обіг та суспільну практику феномену науково-освітньої конкуперації. Зміст останньої як новітньої форми конкуренції на глобальному ринку науково-освітніх послуг полягає в розвитку коопераційних взаємозв'язків між окремими суб'єктами науково-освітньої діяльності і їх співробітництві з іншими заінтересованими гравцями. Запропоновано матрицю рівнів міжінституціональної конкуперації, наведено типології факторів і видів діяльності, ієрархію форм розвитку університетсько-промислового співробітництва та окреслено концептуальну модель розвитку університетсько-промислового співробітництва. Доведено, що конкурентні переваги на науково-освітньому ринку мають переважно кумулятивний характер, а вплив факторів перманентної переваги може бути суттєво зменшений під дією комплексу інших чинників.

Підтверджено необхідність формування інноваційних концентраторів навколо університетів як місць, де склалися тривалі традиції з поводження зі знаннями як традиційними, так і новими. У контексті комерціалізації університетських патентів та інших створюваних ними знань підтверджено визначальну роль офісів трансферу технологій, дослідних підприємств та компаній спін-офф, як інституцій налагодження та розвитку університетсько-промислового співробітництва. Виявлено, що до його розвитку найчастіше вдаються розвинені країни, які додатково заохочують міжнародне міжінституціональне співробітництво, яке покликане урізноманітнити форми співробітництва у проведенні спільних фундаментальних, а головно, прикладних досліджень (наприклад, EUREKA, NCRA, Рамкові програми, ESPRIT, BRITE/EURAM, RACE). Продемонстровано, що для країн, що розвиваються, міжнародні організації спроможні лише фрагментарно сприяти розбудові сучасних моделей участі науково-освітніх інституцій в економічному розвитку, а для розвинених країн вони виступають партнерами, які доповнюють поліфункціональну та багатоаспектну діяльність науково-освітніх інституцій.

Ідентифіковано підхід до систематизації типів досліджень, який спостерігається в політиках розвинених країн щодо мотивації прикладних та фундаментальних досліджень. В основу даного підходу покладено матрицю типів досліджень, яка систематизує їх за ознаками пошуку фундаментального розуміння та можливості прикладного застосування. Констатовано, що унікальність знань обумовлює не тільки секторально-галузеві закономірності й особливості розвитку університетсько-промислового співробітництва, а й доцільність пошуку ефективних форм у кожному конкретному випадку, адже незалежно від національних моделей спостерігається нелінійність взаємозв'язків підприємств та університетів. Виявлено, що системи науки

та освіти відіграють надважливу роль у забезпеченні ефективності критичної інфраструктури.

Обґрунтовано, що забезпечення якості вищої освіти має розглядатись як чинник соціально-економічного розвитку за умов глобальної конкуренції та інституціональної диверсифікації. Установлено, що стрижневим механізмом забезпечення високого конкурентного статусу систем вищої освіти та науки є забезпечення якості створюваного суб'єктами науково-освітньої діяльності інтелектуального капіталу.

Розкрито, що у процесі інтернаціоналізації компанії роль знань значною мірою залежить від сфери, галузі її діяльності та зростає разом з її наближенням до знаннево-інтенсивної, що значною мірою пояснює феномен компаній, народжених глобальними. Наведено ключові механізми управління результатами державної дослідної діяльності (вільний доступ, спільний портфель / обмежений доступ, неексклюзивне ліцензування, ексклюзивне ліцензування, інтеграція) на вибір яких визначальний вплив справляють галузеві особливості та пріоритети, які продемонстровані на прикладі галузевих особливостей європейських університетських патентів.

У розділі 3 «**Регіональний вимір глобальної конкуренції в науково-освітньому просторі**» проаналізовано трансформацію національних стратегій науково-освітньої діяльності в глобальному середовищі, вплив науково-дослідної діяльності на регіональний розвиток та побудовано і досліджено конкурентні карти світового науково-освітнього ринку за кількісними та якісними показниками. Показано об'єктивність передумов для різного усвідомлення країнами значення науково-освітньої діяльності для економічного розвитку. Виявлено стійку тенденцію до зростання кількості публікацій щодо національних і глобальних стратегій розвитку науки та вищої освіти, яка пояснює активізацію реформування національних науково-освітніх систем в країнах ОЕСР (450 реформ у 2008-2014 роках). Ідентифіковано їх основні вектори та трансформацію від закритої до відкритої системи вищої освіти, яка одночасно за рахунок ресурсів глобального науково-освітнього простору спрямована на формування національного інтелектуального капіталу та інтернаціоналізацію комерційної діяльності з надання освітніх послуг. З'ясовано, що найбільший вплив інтернаціоналізації та відокремлення від національних урядів відбувається щодо фінансування, дослідної діяльності, міжнародних навчальних програм та міжнародної акредитації.

Продемонстровано, що еволюція теоретичних поглядів М.Портера, К.Прахлада, Г.Хамеля, Д.Тиса, Г.Пізано, В.Чіса на взаємозв'язок між технологіями та стратегіями тепер передбачає формування портфелів прав на об'єкти інтелектуальної власності, які забезпечуватимуть реалізацію інтересів як суспільства (наявність і розвиток технологій), так і приватного сектору (доступність технологій), основним суб'єктом інтеграції яких виступають університети. Ефективність управління портфелями обумовлюється цілями діяльності та можливостями суб'єктів, які ними управляють.

Унікальність національних стратегій продемонстровано на прикладі Китаю, який за останні 50 років зробив, напевно, найзначніший стрибок між рівнями розвитку систем вищої освіти – від пригнічення розвитку університетів до стимулювання формування університетів світового класу. На досвіді розвитку інноваційної системи Індії продемонстровано, що значна частина проблем формування зрілої інноваційної системи має освітнє коріння, а для їх подолання та запобігання має бути опанований

науково-освітній вимір соціально-економічного розвитку. Виявлено, що в окремих країнах освіта використовується для горизонтального згладжування соціальних нерівностей, здійснюючи вплив на трансформацію соціальної структури суспільства.

На прикладі розвинених країн показано, що ідентифікація суб'єктів науково-освітньої діяльності як інститутів соціальної та економічної інфраструктури, що виконує важливі та критичні для розвитку функції (цільова, забезпечувальна, регулювальна, інтеграційна), еволюціонує в напрямку комерціалізації їхньої діяльності, передумовою чого стають значні державні інвестиції у розвиток економіки послуг. Визначено, що однією із закономірностей такої еволюції є розвиток процесів кодифікації та комодації знань, прикладом чого є активне патентування університетами результатів НДДКР, комерціалізація яких стає можливою в масштабах світового ринку. Підтверджено дію закону спадної продуктивності факторів виробництва на прикладі аналізу кореляції основних науково-дослідних показників з розміром ВВП на особу регіонів США, ЄС та України.

Виявлено, що більшість національних науково-освітніх показників, котрі формують індекс глобальної конкурентоспроможності, який є найліпшим за глибиною методологічного обґрунтування та його практичної реалізації, мають якісний характер, що ускладнює їх використання для аналізу конкуренції на ринку науково-освітніх послуг. Для усунення такого недоліку обґрунтовано можливість вдосконалення методики побудови конкурентної карти ринку, яка є основою для аналізу середовища діяльності суб'єктів ринку (табл. 1).

Установлено, що для визначення диспозиції суб'єктів науково-освітньої діяльності найбільшої популярності набуває рейтингування університетів і національних систем вищої освіти, яке перебуває під значним суб'єктивним впливом, а також неспроможне охопити всі результати науково-освітньої діяльності з огляду на поліфункціональність його суб'єктів. Розкрито, що на усунення згаданих недоліків рейтингування спрямовано ухвалення принципів якості та належної практики під час ранжирування університетів, проведення аудиту методик та результатів рейтингування університетів.

У розділі 4 «**Креативна діяльність університетів світового класу в епоху економіки знань**» висвітлено місію університетів у забезпеченні сталого розвитку в глобальному вимірі, ідентифіковано роль освітньої дипломатії в системі довгострокових конкурентних переваг, обґрунтовано значення науково-освітнього державно-приватного партнерства як детермінанти міжнародної конкурентоспроможності.

Концептуально окреслено місце університетів у глобальному науково-освітньому просторі та використання їх освітньої та дослідної діяльності в інтересах сталого розвитку як пріоритету розвитку суб'єктів світового господарства незалежно від рівня економічного розвитку. Розкрито, що дуалізм філософій «відкритої науки» та «приватної технології» на індивідуальному рівні полягає в їх компліментарності, взаємодоповнюваності, а на системному рівні – у необхідності знаходження компромісу між приватним і суспільним у забезпеченні сталого розвитку та конкурентних переваг економіки. Описано характерні риси реалізації ролі науково-освітніх інституцій у стратегіях сталого розвитку та серед чинників глобальної конкурентоспроможності економік США, країн ЄС, Китаю, Тайваню, Філіппін.

Визначено, що університети роблять внесок у розвиток компетенції сталого розвитку всередині та за межами вищої освіти через курси, дослідження, програми професійного розвитку, дії з інформування населення тощо. Обґрунтовано, що критично важливим є включення пріоритету сталого розвитку до місії університету та його глибока інтеграція в навчальні програми і всі інші види діяльності університету, що може бути названо однією з ознак університету світового класу.

Таблиця 1

КАРТА ГЛОБАЛЬНОГО НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗА ЯКІСТЮ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ЗВАЖЕНОЮ ЗА РОЗМІРОМ ВВП НА ОСОБУ ЗА ПКС, 2006–2015 рр.

Показник	Розмір ринкової частки				
	лідер	сильна конкурентна позиція	слабка конкурентна позиція	аутсайдер	
Темп зростання ринкової частки	Швидке поліпшення конкурентної позиції	—	Китай, Індія	Індонезія	Перу, В'єтнам, Шрі-Ланка, Ангола, Панама, Азербайджан, Ефіопія, Гана, Танзанія, Замбія, Уганда, Мозамбік, Грузія, Руанда, Лаос, Монголія, Бутан
	Поліпшення конкурентної позиції	—	Австралія, Корея, Тайвань (Китай), Бразилія, Російська Федерація, Швейцарія, Саудівська Аравія, Туреччина	Південна Африка, Польща, Гонконг (Китай), Об'єднані Арабські Емірати, Сінгапур, Малайзія, Ізраїль, Аргентина, Таїланд, Колумбія, Чилі, Іран	Філіппіни, Нігерія, Пакистан, Румунія, Єгипет, Алжир, Казахстан, Венесуела, Марокко, Словацька Республіка, Люксембург, Україна, Бангладеш, Домініканська Республіка, Туніс, Литва, Коста-Рика, Гватемала, Уругвай, Бахрейн, Болгарія, Кенія, Йорданія, Камерун, Ліван, Кот-д'Івуар, Ель-Сальвадор, Тринідад і Тобаго, Ботсвана, Болівія, Намібія, Гондурас, Сенегал, Маврикій, Непал, Парагвай, Албанія, Габон, Македонія, Камбоджа, Буркіна-Фасо, Чад, Вірменія, Малі, Мадагаскар, Малаві, Молдова, Чорногорія, Гаїті, Киргизстан, Сьєрра-Леоне, Гвінея, Лесото, Суринам, Мавританія, Сейшельські Острови, Кабо-Верде, Бурунді, Гайана, Гамбія
	Погіршення конкурентної позиції	США	Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Канада, Італія, Іспанія, Нідерланди, Мексика, Швеція, Бельгія	Австрія, Норвегія, Данія, Фінляндія, Ірландія, Португалія, Нова Зеландія, Греція, Чеська Республіка	Пуерто-Рико, Угорщина, Хорватія, Словенія, Ісландія, Естонія, Кіпр, Латвія, Лівія, Ємен, Мальта, Нікарагуа, Зімбабве, Свазіленд
	Швидке погіршення конкурентної позиції	—	—	—	—

Джерело: складено автором

Доведено доцільність урахування в стратегії розвитку науково-освітньої системи виконання нею функції публічної дипломатії, розвиток котрої як інструменту довгострокового впливу на забезпечення високого рівня соціально-економічного розвитку є характерною рисою розвинених країн. Здійснено її стратифікацію за інтенсивністю конкуренції на конкурентну, кооперативну та нішеву, а також підтверджено високу роль особистості в ній. Запропоновано класифікацію форм освітньої дипломатії з їх поділом на діяльнісні та інституціональні, а також окреслено основні моделі оцінювання публічної дипломатії.

Обґрунтовано, що в сучасних умовах розвиток і використання результатів

діяльності науково-освітніх інституцій відбувається в інтересах усіх суб'єктів міжнародної економіки, кожен з яких може справляти зворотний вплив, тому науково-освітнє державно-приватне партнерство розглядається як одна з детермінант міжнародної конкурентоспроможності. Наголошено, що науково-освітня політика у взаємозв'язку з національними соціальною, інвестиційною, інфраструктурною політиками має розглядатись як один з інструментів державного регулювання структурних, представницьких та економічних нерівностей. Вона має передбачати компенсацію негативного впливу академічного капіталізму, конвергенцію або інтеграцію діяльності державних та приватних дослідних організацій та освітніх інституцій у межах національних науково-освітніх систем. Виявлено, що в останні 20 років ХХ ст. в США відбулась поступова інтеграція державної та приватної науки, яка нині характеризується не співробітництвом відокремлених систем, але гібридною моделлю. Ідентифіковано дві основні групи організаційних форм (інституціональну та контрактну), матрицю умов надання послуг, карту джерел фінансування академічних досліджень, типологію рівнів та цілей розвитку науково-освітнього державно-приватного партнерства. Продемонстровано, що останнє на міждержавному рівні найчастіше набуває форми трансферу технологій та може передбачати участь міжнародних організацій.

У розділі 5 «Глобальні та регіональні детермінанти розвитку науково-освітньої сфери України» проаналізовано компоненти інтернаціоналізації науково-освітньої діяльності України, розкрито концептуальні засади реалізації національного інтересу в світовому науково-освітньому просторі та обґрунтовано інтеграційні механізми нарощування вітчизняного науково-освітнього потенціалу.

Досліджено історичне підґрунтя розвитку інтеграційних механізмів нарощування вітчизняного науково-освітнього потенціалу. Ідентифіковано проблеми та зауваження, які спричинюють незадовільне ставлення суспільства до внеску науково-освітньої системи в соціально-економічний розвиток. Виявлено суперечливість міжнародних оцінок конкурентних позицій вітчизняної науково-освітньої системи (табл. 2).

Доведено, що участь України в Болонському процесі, метою якого є створення Європейського простору вищої освіти, і у створенні Європейського дослідного простору має розглядатись у комплексній стратегії інтернаціоналізації науково-освітньої сфери, якої досі бракує, та підпорядковуватись меті гарантування європейських стандартів із забезпечення якості та завданням зі здобуття глобальних та регіональних лідерських позицій в окремих галузях знань. Зроблено висновок, що в умовах поглиблення міжнародного поділу праці розвиток секторів ринку науково-освітніх товарів та послуг слід розглядати як магістральний шлях розвитку національного науково-освітнього простору.

Розкрито, що різноманіття цілей, механізмів та інструментів розвитку науково-освітньої системи обумовлює широке коло шляхів їх досягнення та використання, вибір яких ґрунтується на політичних консенсусах. Для досягнення цілей подальшої інтернаціоналізації ринку науково-освітніх товарів та послуг України обґрунтовано можливість використання конкретних механізмів [інституціональний, функціональний, інтеграційний, фіскально-монетарний (ринковий) та інструментальний]. Установлено, що функціональні складові інституціонального механізму реалізації національного інтересу в глобальному науково-освітньому просторі мають бути циклічно

взаємозв'язані та окреслювати низку завдань, спрямованих на гармонізацію розвитку елементів інтелектуального капіталу всіх рівнів.

Таблиця 2

УКРАЇНА НА КАРТАХ ГЛОБАЛЬНОГО НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Ознака	Ринкова позиція	
	розмір	динаміка конкурентної позиції
Якість захисту прав інтелектуальної власності	Слабка конкурентна позиція	Швидке погіршення
Якість захисту прав інтелектуальної власності, зважена за розміром ВВП на особу за паритетом купівельної спроможності	Аутсайдер	Поліпшення
Якість захисту прав інтелектуальної власності, зважена за розміром економіки	Аутсайдер	Поліпшення
Якість шкіл менеджменту, зважена за розміром ВВП на особу за ПКС	Аутсайдер	Поліпшення
Якість освітньої системи, зважена за розміром ВВП на особу за ПКС	Аутсайдер	Поліпшення
Якість науково-дослідних інституцій, зважена за розміром ВВП на особу за ПКС	Аутсайдер	Погіршення
Кількість студентів, які виїздили за кордон для здобуття вищої освіти	Сильна конкурентна позиція	Погіршення
Кількість студентів, які в'їздили з-за кордону для здобуття вищої освіти	Сильна конкурентна позиція	Погіршення
Кількість наукових публікацій	Слабка конкурентна позиція	Швидке погіршення
Кількість виданих патентів	Аутсайдер	Швидке погіршення

Джерело: складено автором

Акцентовано, що ключовою передумовою реалізації національного інтересу в світовому науково-освітньому просторі є його чітка ідентифікація та пріоритезація в системі інших інтересів. Обґрунтовано, що для його реалізації мають відбуватися: періодичний перегляд національних пріоритетів розвитку; пошук меж між принципами відкритої науки та характером привласнення її технологічних результатів, централізацією управління розвитком моделі мотивації та автономністю діяльності інституцій, спеціалізацією та інтеграцією науки й освіти; диверсифікація різновидів науково-освітньої продукції; виявлення і виправлення помилок доктрин, стратегій і планів та розкриття звітів суб'єктів їх виконання; поліпшення ключових характеристик університетсько-промислового співробітництва в напрямку досягнення ними ознак світової якості; забезпечення безпекового виміру діяльності. Окреслено перелік актуальних цілей та завдань, досягнення яких сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної науково-освітньої системи. Ключовими векторами розвитку інтеграційних механізмів нарощування вітчизняного науково-освітнього потенціалу визначено такі: зближення ринку науково-освітніх послуг та ринку праці; виконання науково-освітньою системою соціально-інфраструктурної функції; інтеграція у світовий ринок науково-освітніх товарів і послуг на основі інтернаціоналізації діяльності; поєднання інтересів власників ресурсів, капіталу та соціальних партнерів, регіональних, національних та міжнародних учасників, приватного та державного секторів економіки; конвергенція наукової, освітньої та інноваційної систем на всіх рівнях; інвестування в упровадження досягнень НТП у науково-освітню діяльність.

Обґрунтовано концепцію формування національного інтелектуального капіталу, в межах якої визначено, що інтернаціоналізація діяльності суб'єктів національної науково-освітньої системи України має бути використана для реалізації окреслених завдань. Ідентифіковано фактори глобальної конкурентоспроможності університету та обґрунтовано ключові складники стратегій інтернаціоналізації діяльності для вітчизняних університетів та основні циклічні процеси їх реалізації.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано концептуальне розв'язання наукової проблеми щодо розкриття закономірностей формування та можливостей використання потенціалу глобального науково-освітнього простору в економічних інтересах суб'єктів науково-освітніх, інноваційних систем, систем регіонального та галузево-секторального розвитку за умов загострення впливу глобальної конкуренції та становлення світової економіки знань, логіка розвитку якої передбачає свідоме управління інтелектуальними ресурсами та інтелектуальним капіталом.

1. Сучасна парадигма економіки знань стала результатом розвитку наукової думки за останні два століття. Перехід формацій на економіку знань-2.0 обумовлює зростання уваги розвинених країн до вдосконалення науково-освітніх політик та розвитку університетів, підвищення ефективності комерціалізації знань з урахуванням процесів глобалізації та інтернаціоналізації на інституціональному та індивідуальному рівнях. У системі світоглядних думок науково-освітня парадигма має розглядатись у діалектичному взаємозв'язку з іншими парадигмами, передусім економічною, технологічною та соціально-культурною, зрушення у яких можна виявляти на основі аналізу патентних даних, висока частка університетів у створенні яких обумовлює їхню роль як передвісників парадигмальних змін. Еклектичність парадигми глобального, національного та інституціонального інтелектуального капіталу обумовлюється нетривалим часом розвитку, рівнями глибини і масовості його досліджень, диверсифікованістю компонентного складу, складністю взаємозв'язків та залежностей. Економізація концепції університету передбачає їх помітну і глибоку інтеграцію в інноваційні системи всіх рівнів.

2. Передумовами формування глобального науково-освітнього простору є нагромадження критичної маси теоретичних поглядів і досвіду; глобалізація світового господарства та формування економіки знань; розвиток сегментів глобального ринку товарів та послуг; стратифікація країн за рівнями та моделями соціально-економічного розвитку; асиметричність соціально-економічного розвитку та розподілу інформації в межах світового господарства; розвиток освітньої, наукової, технологічної та інноваційної політик у напрямку забезпечення їх конвергенції та системної єдності; розвиток форм та зростання інтенсивності конкуренції за фактори виробництва, серед яких найбільш активно зростає роль знань та компетенцій працівників; цілеспрямоване інвестування країн у розвиток інституціональної мережі науково-освітньої діяльності; секторально-галузева трансформація національних економік під впливом науково-технічного прогресу; розвиток міжнародної системи захисту прав інтелектуальної власності; поглиблення міжнародного поділу праці у напрямку спеціалізації окремих країн на науково-освітні послуги та генерування знань.

3. Основними чинниками формування глобального науково-освітнього простору є

розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризації суспільного життя та іншого інструментарію зберігання, обробки, відтворення та передавання інформації; глобальні віртуалізація та креативізація економічної діяльності; мотиваційний вплив діяльності міжнародних організацій; становлення системи основних світових релігій, інші цивілізаційні та культурні чинники; розвиток освітніх технологій; комерціалізація науково-освітньої діяльності; масифікація доступу до вищої освіти; інтернаціоналізація, інтенсифікація і розвиток форм співробітництва суб'єктів науково-освітнього простору; урбанізація світового господарства. Глобальний науково-освітній простір становить світову територію взаємодії науково-освітніх систем, у рамках якої діють уніфіковані на макро-, регіональному та глобальному рівнях умови й інституціональні механізми функціонування інноваційних та освітніх систем. Категоріальна ідентифікація глобального науково-освітнього простору включає: світову науково-освітню карту, територію на якій діють і вступають у конкурентні відносини його суб'єкти; глобальний ринок науково-освітніх товарів та послуг; сукупність національних науково-освітніх систем; взаємозв'язану мережу інституціонального забезпечення ефективного функціонування глобальної інноваційної й освітньої систем.

4. Забезпечення міжнародної та внутрішньої конкурентоспроможності національних науково-освітніх систем спирається на визначення та періодичний перегляд компонентів, що детермінують загальні риси моделі їх розвитку, а саме: пріоритетів секторально-галузевих та регіональних, технологічної, мовної та гендерної політик; національних особливостей моделі забезпечення якості вищої освіти; рівнів комерціалізації діяльності науково-освітніх інституцій та глибини поширення принципів відкритих науки, освіти, інновацій у національних та глобальних масштабах; моделей, механізмів та інструментів розвитку університетського патентування, університетсько-промислового співробітництва та державно-приватного партнерства; подальшого інтересу країни у формуванні інтелектуальних ресурсів, національного й інституціонального інтелектуального капіталу.

5. Феномен науково-освітньої конкуперації є еволюційною формою партнерства та суперництва суб'єктів науково-освітнього простору, яка дає змогу учасникам як здобути конкурентні переваги перед іншими суперниками, так і потенційно відмежуватися від них на основі створення унікальних товарів та послуг, опанування новітніх ніш ринку. Її дослідження спираються на матрицю рівнів, типологію факторів і видів діяльності, ієрархію форм розвитку університетсько-промислового співробітництва. Глобальні, регіональні та локальні виробничі мережі, кластери компетенцій, консорціуми, інноваційні системи є прикладами форм конкуперації. Розвинені країни заохочують міжнародне співробітництво, особливо у проведенні спільних фундаментальних і прикладних досліджень, у стратифікацію форм якого покладено матрицю типів досліджень та усвідомлення компліментарності академічних досліджень зі застосуванням їх результатів у промисловості. Унікальність знань обумовлює як секторально-галузеві закономірності й особливості розвитку університетсько-промислового співробітництва, так і доцільність пошуку ефективних форм у кожному конкретному випадку, що обумовлюється нелінійністю взаємозв'язків підприємств та університетів незалежно від національних моделей.

6. Приклади вдалого співробітництва міжнародних організацій та урядів країн у

сфері управління знаннями, зокрема обробки патентної інформації, співпраця університетів та міжнародних організацій, діяльність і реалізація останніми міжнародних стратегій перетворює їх на важливих гравців у глобальному науково-освітньому просторі. Для країн, що розвиваються, міжнародні організації спроможні лише фрагментарно сприяти розбудові сучасних моделей участі науково-освітніх інституцій в економічному розвитку, а для розвинених країн вони виступають партнерами, які доповнюють поліфункціональну та багатоаспектну діяльність науково-освітніх інституцій.

7. Прагнення до ділової досконалості та забезпечення якості вищої освіти є чинником соціально-економічного розвитку в умовах глобальної конкуренції та інституціональної диверсифікації. У моделі університету як економічного агента, безперечно, важливу роль відіграють людські, матеріальні, фінансові, інтелектуальні та інфраструктурні вхідні чинники університетських процесів та діяльності, однак основним механізмом здобуття високого конкурентного статусу ними і системами вищої освіти та науки є забезпечення якості створюваного інтелектуального капіталу. Для ідентифікації останньої запроваджено складання індексу глобальної конкурентоспроможності та інших індексів, які повністю чи частково включають науково-освітній вимір, міжнародне рейтингування університетів та освітніх систем, упровадження національних програм удосконалення академічної якості, розвиток сфери освітньої аналітики, оцінки і консалтингу та діяльність спеціалізованих міжнародних інституцій – агентств із якості; спеціалізованих посередників, які здійснюють функції моніторингу і контролю; організацій з акредитації освітніх програм і університетів; об'єднань і мереж суб'єктів науково-освітньої діяльності.

8. Активне реформування науково-освітніх систем розвинених країн і брак такої діяльності та ресурсних можливостей в більшості країн, що розвиваються, формують передумови для поглиблення глобальних асиметрій. Основними векторами сучасних освітніх реформ є студентські результати діяльності освітньої системи, інституціональна якість вхідних чинників та ефективність освітньої системи, а також питання студентів, які мають різні вади чи належать до певних соціальних груп, фінансування, управління та використання ресурсів, уточнення освітніх пріоритетів, підготовка студентів до життя після здобуття освіти, якість вищої освіти, інші аспекти вищої освіти та її зовнішніх взаємозв'язків. Домінування двох основних вимірів глобалізації – глобалізації ринків товарів та глобалізації ринків капіталів – спричинило поглиблення спеціалізації розвинених країни на виробництві товарів, що потребують інтенсивного використання навичок та високотехнологічних знань, а також зменшення частки доданої вартості, що створюється промисловим виробництвом у розвинених країнах, та перетворення їх на «легкі» економіки, які розвиваються низькими темпами.

9. Зростання значення економічного виміру науково-освітньої діяльності спирається на розвиток в її суб'єктів сприйняття ризиків, креативності, підприємницького духу та готовності до змін в умовах глобальної конкуренції. Розвинені країни зберігають лідерство, усвідомлюючи, що розгортання економіки знань потребує чимраз нових компетенцій, а тому роблять акцент на їх набутті студентами, розвитку компетентнісних моделей інституцій, особливо тих, що можуть перебувати під міжнародним конкурентним тиском. Серед факторів потужності національних систем вищої освіти та університетів під найбільший вплив

інтернаціоналізації та відокремлення від національних урядів підпадають фінансування, міжнародні навчальні програми та дослідна діяльність, міжнародна акредитація. Кластери виробництва знань, регіональні інноваційні системи можуть успішно функціонувати навіть у країнах, що розвиваються, запорукою успіху чого є цілеспрямований пошук ніш спеціалізації на світовому ринку і в глобальній інноваційній системі, який спирається на високоякісну місцеву освіту, присутність ТНК та їх взаємодію з місцевими підприємствами. Різна результативність розвитку співробітництва між підприємствами, університетами та державними дослідними організаціями в розвинених країнах та країнах, що розвиваються, пояснюється рівнями розвитку соціально-економічних потреб, галузей знань, інституціонального забезпечення інноваційного розвитку економіки.

10. Застосування якісних показників, що характеризують науково-освітній простір країн у їх взаємозв'язку з ВВП та ВВП на особу, для аналізу науково-освітніх ринків може бути інтегроване у традиційну методику побудови конкурентних карт ринку. Аналіз конкурентних карт глобального науково-освітнього простору, як проміжного середовища, підтвердив домінування обмеженої групи країн за більшістю критеріїв. Лідерські позиції системи вищої освіти та університетів США є результатом цілеспрямованої діяльності протягом декількох десятиліть, яка розглядає весь світ як поле своїх інтересів. Побудова конкурентних карт глобального науково-освітнього простору за кількісними і якісними показниками розширює можливості ідентифікації диспозиції країн та відповідного вдосконалення стратегій взаємодії з ними. Найбільшої популярності для визначення диспозиції суб'єктів науково-освітньої діяльності набуває рейтингування університетів та національних систем вищої освіти (виконуючи інформаційну, стратифікаційну, аналітичну, прогнозну функції). Однак, перебуваючи під істотним суб'єктивним впливом, воно неспроможне врахувати всі результати науково-освітньої діяльності з огляду на поліфункціональність її суб'єктів.

11. Включення пріоритету сталого розвитку до місії університету і глибока інтеграція в курси і навчальні програми, а також у інші види діяльності університету (дослідження, комерціалізацію знань і результатів досліджень) є однією з ознак університету світового класу. Характерною рисою розвинених країн є врахування в стратегії розвитку науково-освітньої системи виконання функції публічної дипломатії, еволюція якої як інструменту довгострокової підтримки конкурентоспроможності впливає на забезпечення високого рівня соціально-економічного розвитку. Науково-освітнє державно-приватне партнерство як одна з детермінант міжнародної конкурентоспроможності, в комплексі взаємозв'язків науково-освітньої з соціальною, інвестиційною, інфраструктурною національними політиками є одним з інструментів державного регулювання структурних, представницьких та економічних нерівностей. Його функціями є компенсація негативного впливу академічного капіталізму, конвергенція або інтеграція діяльності державних і приватних дослідницьких організацій та освітніх інституцій у межах національних науково-освітніх систем.

12. Участь України у створенні Європейського простору вищої освіти і формуванні Європейського дослідного простору має розглядатись у комплексній стратегії інтернаціоналізації науково-освітньої сфери, якої досі бракує, та підпорядковуватись меті гарантування європейських стандартів із забезпечення якості науково-освітньої діяльності та завданням зі здобуття глобальних та регіональних

лідерських позицій в окремих галузях знань. Дальша інтернаціоналізація ринку науково-освітніх товарів та послуг України має спиратись на використання конкретних механізмів [інституціонального, функціонального, інтеграційного, фіскально-монетарного (ринкового) та інструментального] та підпорядковуватись меті реалізації національного інтересу в глобальному науково-освітньому просторі. Розвиток національного інтелектуального капіталу концептуально передбачає єдність механізмів, інструментів, ресурсів та інституціональних заходів, у яких ключову роль мають відігравати університети через виконання ними продукувально-креативної, координаційної, капіталонагромаджувальної та комерціалізаційної функцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. *Ільницький Д.О.* Глобальна конкуренція в науково-освітньому просторі: Монографія / Д.О.Ільницький. – К.: КНЕУ, 2016. – 445 с. (26 д.а.).

2. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: у 2 т. – Т. I / [Д.Г.Лук'яненко, А.М.Поручник, Л.Л.Антонюк, Д.О.Ільницький та ін.]. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с. (113,3 д.а.; підрозділ «Інформаційне забезпечення інноваційних конкурентних переваг» / Д.О.Ільницький, Л.Л.Антонюк. – С. 714–731. (0,7 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а. – інформаційний вимір в системі управління міжнародною конкурентоспроможністю).

3. *Konwergencja modeli ekonomicznych Polska i Ukraina: monografia.* – Krakow: Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Poland. – 2009. – 716 p. (34 д.а.; особисто автору належить 0,8 д.а., підрозділ «Informacyjne determinanty zbliżenia gospodarek Ukrainy i Polski» / D.Ilnytskyu. – P. 667-683).

4. Удосконалення економічних механізмів управління сучасними системами підприємств, корпорацій, галузей, регіонів, країн: Монографія. – МОН України, Луганський нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2014. – 401 с. (особисто автору належить 0,7 д.а., підрозділ «Фактори конкурентоспроможності університету: компетентнісний підхід» / Д.О.Ільницький. – С. 382-391).

5. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні: Монографія/ [А.Ф.Павленко, Л.Л.Антонюк, Н.В.Василькова, Д.О.Ільницький та ін.]. – К.: КНЕУ, 2014. – 350 с. (18 д.а.; підрозділи: «Методологія та інструментарій оцінювання міжнародної конкурентоспроможності університетів світового рівня» / Ільницький Д.О., Лук'яненко Д.Г. – С. 50-69. (1,4 д.а., особисто автору належить 0,7 д.а. – особливості міжнародного рейтингування університетів); «Дослідницькі університети в інноваційній системі США» / Ільницький Д.О., Поручник А.М. – С. 98-110. (0,9 д.а., особисто автору належить 0,4 д.а. – особливості місця дослідницьких університетів в інноваційній системі США); «Трансформація університетської освіти Франції» / Ільницький Д.О., Турчанінова В.Є. – С. 136-158. (1,2 д.а., особисто автору належить 0,6 д.а. – особливості змін у вищій освіті країни); «Стратегічні напрями формування дослідницьких університетів світового рівня в Україні» / Ільницький Д.О., Антонюк Л.Л., Василькова Н.В., Сацик В.І. – С. 298-306. (0,8 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а. – іноземний досвід формування дослідницьких університетів); «Інтернаціоналізація вітчизняного ринку послуг вищої освіти» / Ільницький Д.О. – С. 258-276. (1,5 д.а.)).

У наукових фахових виданнях:

6. *Ільницький Д.О.* Трансформаційні зміни в промисловій структурі Європейського

Союзу / В.Чужиков, Д.Ільницький, О.Федірко // Економіка України. – 2006. – № 6. – С. 85-93. (0,8 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а. – вплив науково-інформаційних чинників на динаміку промислової структури ЄС).

7. *Ільницький Д.О.* Розвиток регіональної інфраструктури як інструмент регулювання економіки / Д.О.Ільницький, О.А.Федірко // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління (Серія 1. Економіка): Зб. наук. праць. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2010. – № 3 (7). – С. 58-69. (0,6 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а. – розвиток науково-освітньої інфраструктури та її функції економічного розвитку).

8. *Ільницький Д.О.* Соціально-економічний вимір освітньої дипломатії: теорія, практика та методики аналізу / Д.О.Ільницький // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): Наук. журн. – К.: НАУ, 2014. – № 1. – С. 69-77. (1,1 д.а.).

9. *Ільницький Д.О.* Циклічність у компетентнісному підході: сучасний світовий досвід / Д.О.Ільницький, Н.В.Василькова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. – Вип. 119 (ч. II). – К.: ІМВ КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2014. – С. 73-83. (0,8 д.а., особисто автору належить 0,4 д.а. – зміст та вплив компетентнісного підходу на конкурентні позиції суб'єктів науково-освітнього простору).

10. *Ільницький Д.О.* Місія університетів у забезпеченні сталого розвитку в глобальному вимірі / Д.О.Ільницький, О.Ю.Паценко, М.С.Сандул // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць ДВНЗ КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. – 2014. – Вип. 32. – С. 170-185. (0,6 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а. – взаємозв'язок сталого розвитку та функцій університетів, компетенції сталого розвитку).

11. *Ільницький Д.О.* Університети в глобальній економіці знань: інтелектуальний капітал [Електронний ресурс] / Д.О.Ільницький // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – 2014. – № 2. – С. 87-94. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/18.pdf>. (0,7 д.а.).

12. *Ільницький Д.О.* Національний інтелектуальний капітал в глобальному науково-освітньому просторі: методологія досліджень / Д.О.Ільницький // Науковий вісник Херсонського державного університету (Серія «Економічні науки»). – Херсон: ХДУ – ВД «Гельментика», 2014. – Вип. 9. – Ч. 1. – С. 14-22. (1,3 д.а.).

13. *Ільницький Д.О.* Конкурентоспроможний розвиток університетських офісів трансферу технологій: світовий досвід та Україна / Д.О.Ільницький // Вісник Дніпропетровського університету (Серія «Менеджмент інновацій»). – 2015. – Т. 23. – Вип. 5. – С. 45-60. (1,3 д.а.).

14. *Ільницький Д.О.* Університети в економіці знань: Тайвань та Україна / Д.О.Ільницький, О.В.Хоменко // Ринок цінних паперів. – 2015. – № 9-10. – С. 45-58. (0,9 д.а., особисто автору належить 0,5 д.а. – позиції Тайваню на конкурентній карті, стан та проблеми розвитку науково-освітньої стратегії країни).

15. *Ільницький Д.О.* Вплив фактору часу в освіті на ВВП країн: дослідження міжнародних пропорцій / Д.О.Ільницький, І.П.Ольшевська // Вісник Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова (Серія: Економіка). – 2015. – Т. 20. – Вип. 1/2. – С. 13-20. (1 д.а., особисто автору належить 0,5 д.а. – аналіз літератури та кореляційний аналіз часових показників і ВВП).

16. *Ільницький Д.О.* Університети в глобальній економіці: режим конкуренції за знання / Д.О.Ільницький // Вісник Дніпропетровського університету (Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини»). – 2016. – Т. 24. – Вип. 8. – С. 25-40. (1,3 д.а.).

У наукових фахових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних:

17. *Ільницький Д.О.* Методичні засади оцінки міжнародної конкурентоспроможності дослідницьких університетів світового рівня / В.Є.Сахаров, Д.О.Ільницький // Актуальні проблеми економіки (Scopus; EBSCOhost). – К.: НАУ. – 2011. – № 11. – С. 152-168. (1,3 д.а., особисто автору належить 0,7 д.а. – особливості методик провідних міжнародних рейтингів університетів світового класу).

18. *Ільницький Д.О.* Інтернаціоналізація ринку освітніх послуг України: сучасна оцінка / Д.О.Ільницький // Економічний аналіз (Index Copernicus; Google Scholar; Open Academic Journals Index). – Тернопіль: Екон. думка. – 2012. – Вип. 11. – Ч. 4. – С. 88-91. (0,3 д.а.).

19. *Ільницький Д.О.* Генезис дослідницьких університетів США: у пошуку моделі / Д.О.Ільницький // Актуальні проблеми економіки (Scopus; EBSCOhost). – К.: НАУ. – 2012. – № 3. – С. 50-63. (1,0 д.а.).

20. *Ільницький Д.О.* Інтернаціоналізація ринку освітніх послуг України: інтеграційна перспектива / Д.О.Ільницький // Міжнародна економічна політика (Index Copernicus; EBSCO; DOAJ). – К.: КНЕУ. – 2012. – Ч. 2. – С. 149-158. (0,5 д.а.).

21. *Ilytskyi D.* Cyclicity in competency-based approach to education: international experience in supporting competitive positions of universities / Ilytskyi D.O., Vasilkova N.V. // Актуальні проблеми економіки (Scopus; EBSCOhost; EconLit; ABI/Inform). – К.: НАУ. – 2014. – № 9 (159). – С. 201-210. (0,9 д.а., особисто автору належить 0,4 д.а. – міжнародний досвід впливу компетентнісного підходу на конкурентоспроможність університетів).

22. *Ilytskyi D.* Research and development activity and regional development: international comparison / D.Ilytskyi // The Economic Annals-XXI (Scopus; EBSCOhost; Index Copernicus; РІНЦ). – 2015. – № 7-8 (1). – С. 12-16. (1,2 д.а.).

23. *Ільницький Д.О.* Американська модель забезпечення якості в економіці знань: освітній вимір / Д.О.Ільницький // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки (Index Copernicus; Google Scholar; РІНЦ). – 2015. – Т. 1. – № 4. – С. 149-161. (1,6 д.а.).

24. *Ільницький Д.О.* Звітність та підзвітність університетів світового класу: теорія та практика / Д.О.Ільницький // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: Наук. журн. (Серія: Економічні науки) (РІНЦ, Google Scholar). – 2015. – № 3 (80). – С. 90-104. (1,2 д.а.).

25. *Ільницький Д.О.* Інституційна модель забезпечення якості вищої освіти США / Д.О.Ільницький // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Зб. наук. праць (Index Copernicus; РІНЦ). – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ». – 2015. – Вип. 2 (12). – Т. 1. – С. 37-53. (1,4 д.а.).

26. *Ільницький Д.О.* Китай у глобальному науково-освітньому просторі: стратегії інтелектуального прориву / Д.О.Ільницький, О.В.Хоменко // Схід: аналіт.-інформ. журн. (Серія «Економічні науки») (Index Copernicus; Google Scholar; BASE; DOAJ; РІНЦ). – 2015. – № 5 (137). – С. 46-55. (1,2 д.а., особисто автору належить 0,6 д.а. – позиції КНР на конкурентній карті, стан та проблеми розвитку науково-освітньої стратегії).

27. *Ільницький Д.О.* Конкурентна карта світового науково-освітнього простору: інтелектуально-ресурсний вимір / Д.О.Ільницький // Економічний аналіз: Зб. наук. праць (Index Copernicus; Google Scholar; Research Bible; ОАЖ). – Тернопіль: Екон. думка. – 2015. – Т. 19. – № 1. – С. 53-63. (1,0 д.а.).

28. *Ільницький Д.О.* Национальные модели университетского патентования: выводы из мирового опыта / Д.О.Ільницький // Проблемы экономики (Index Copernicus; Google Scholar; RePEc; Ulrichsweb; Research Bible; DOAJ; OAJ; PИИЦ). – 2015. – № 3. – С. 14-23. (1,1 д.а.).

29. *Ilnytsky D.* Universities in the global knowledge economy: the eclectic paradigm / D.Ilnytsky // International Economic Policy (Index Copernicus; EBSCO; DOAJ). – 2015. – No. 1 (22). – P. 121-154. (1,8 д.а.).

У зарубіжних виданнях:

30. *Ilnytsky D.* Dualism of Monetary, Technological and Information Determinants in Social Development of EU / V.Chuzhykov, D.Ilnytsky, A.Fedirko; Rzeszow (Poland) // Nierownosci spoteczne a Wzrost Gospodarozy. – 2007. – № 11. – P. 79-97. (1,0 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а. – інформаційні детермінанти соціально-економічного розвитку ЄС).

31. *Ilnytsky D.* Cel krajowych systemów edukacyjnych: intelektualny kapitał lub zasoby / D.Ilnytsky // Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja, doswiadczenie. – 2015. – № 1. – Lodz : Wydawnictwo Naukowe Wyzszej Szkoły Informatyki i Umiejetnosci. – P. 39-41. (0,4 д.а.).

32. *Ilnytsky D.* Countries on global scientific and educational map: intellectual property protection in Romania and Ukraine / D.Ilnytsky // Ecoforum (DOAJ, REPEC, EBSCO Host, ERIHPlus, EconLit, ULRICH, EconBib, BASE, DRJI, OAJI). – 2015. – Vol. 4. – Issue 2 (7). – P. 72-79. (1,0 д.а.).

33. *Ільницький Д.О.* Глобальна конкуренція в науково-освітньому просторі: еволюція погляду на студента / Д.О.Ільницький // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. – 2015. – III (7). – Iss. 42. – P. 73-77. (0,7 д.а.).

В інших виданнях:

34. *Ilnytsky D.* Public-private partnership in science and education – guarantee of international competitiveness / D.Ilnytsky // Journal of European Economy. – 2015. – Vol. 14 (no. 2), June 2015. – P. 128-148. (1,3 д.а.).

35. *Ільницький Д.О.* Критичність науково-освітньої інфраструктури у забезпеченні глобального конкурентного лідерства / Д.О.Ільницький // Економіка України. – 2016. – № 5. – С. 23-39. (1,2 д.а.).

36. *Ільницький Д.О.* Інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів / Д.О.Ільницький // Удосконалення змісту та форм організації навчального процесу відповідно до міжнародних стундартів: Зб. матеріалів наук.-метод. конф., 2-4 лют. 2005 р. – у 2 т. – Т. 1. – К.: КНЕУ. – 2005. – С. 323-324. (0,1 д.а.).

37. *Ільницький Д.О.* Зважена консервативність як основа інноваційного освітнього процесу / Д.О.Ільницький // Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій: Зб. матеріалів наук.-метод. конф., 5-8 лют. 2008 р. – у 2 т. – Т. 2. – К.: КНЕУ. – 2008. – С. 212-214. (0,1 д.а.).

38. *Ільницький Д.О.* Досвід проведення тренінгів на магістерському рівні освіти / Д.О.Ільницький // Тренінгові технології як засіб формування знаннєвих та практичних компетенцій: досвід факультетів та кафедр: Зб. матеріалів наук.-метод. конф., 3-4 лют. 2009 р. – К.: КНЕУ. – 2009. – С. 72-74. (0,2 д.а.).

39. *Ільницький Д.О.* Актуальні питання розвитку системи оцінювання знань студентів / Д.О.Ільницький // Забезпечення відкритості, прозорості та об'єктивності оцінювання якості навчальної роботи студентів: досвід, проблеми, перспективи розвитку: Зб.

матеріалів наук.-метод. конф., 2 лют. 2010 р. – у 2 т. – Т. 1. – К.: КНЕУ. – 2010. – С. 261-263. (0,1 д.а.).

40. *Ільницький Д. О.* Місце науки в діяльності дослідницьких університетів США / Д.О.Ільницький // Наукова складова навчального процесу та інноваційні технології його розвитку: Зб. матеріалів наук.-метод. конф., 12 квіт. 2011 р. – К.: КНЕУ. – Т. 1. – С. 178-180. (0,1 д.а.).

41. *Ільницький Д.О.* Університет як елемент інфраструктури національної економіки / Д.О.Ільницький // Матер. доповідей міжн. наук.-практ. конф. «Імперативи розвитку України в умовах глобалізації», 13-14 трав. 2011 р. – ЧДІЕУ. – С. 15-16. (0,1 д.а.).

42. *Ilnytskyu D.* Universities in the capital cities after the global economic crisis / D.Ilnytskyu // Four years on: How have capital cities dealt with the crisis: collection of RSA Research Network Seminar proceedings, 26th October, 2012. – Kyiv: KNEU, 2013. – P. 71-73. (0,1 д.а.).

43. *Ільницький Д.О.* Інтернаціоналізація світового ринку послуг: виклики освітній інфраструктурі України / Д.О.Ільницький // Модернізація стратегій економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності: Зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 листоп. 2012 р. – К.: КНЕУ. – 2012. – С. 50-52. (0,2 д.а.).

44. *Ільницький Д.О.* Мотивація як передумова аудиторної діяльності в дослідницьких університетах США / Д.О.Ільницький // Аудиторна робота викладача і студента: досвід і напрями вдосконалення: Зб. матеріалів наук.-метод. конф. педагог. прац. універ-ту, 21 лют. 2012 р. – К.: КНЕУ. – 2012. – С. 237. (0,1 д.а.).

45. *Ільницький Д.О.* Роль дослідницьких університетів в розвитку фондового ринку / Д.О.Ільницький // Роль вищих навчальних закладів у розвитку та популяризації фондового ринку України: Зб. матеріалів всеукр.наук.-практ.конф., 24 лют. 2012 р. – К.: КНЕУ. – 2012. – С. 9-10. (0,1 д.а.).

46. *Ільницький Д.О.* Модель дослідницьких університетів США / Д.О.Ільницький // Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., 15-16 берез. 2012 р. – К.: НТУУ КПІ. – 2012. – С. 24. (0,1 д.а.).

47. *Ільницький Д.О.* Трансформація потреб ринку праці в умовах розвитку економіки знань: виклики університетам / Д.О.Ільницький // Трансформація національних моделей економічного розвитку в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20-22 листоп. 2013 р.). – К.: КНТЕУ, 2013. – С. 283-285. (0,1 д.а.).

48. *Ільницький Д.О.* Щодо основ методик оцінки міжнародної конкурентоспроможності дослідницьких університетів / Д.О.Ільницький // Проблеми розвитку інформаційного суспільства: матеріали IV Міжнар. форуму (Київ, 26-29 листоп. 2013 р.) – Ч. I. – К.: Інформаціо-Консорціум, УкрІНТЕІ. – 2013. – С. 67-70. (0,2 д.а.).

49. *Ільницький Д.О.* Компетентнісна модель в акредитації університетів: досвід США / Д.О.Ільницький // Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України: матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 7 берез. 2014 р.). – Ужгород: ВД «Гельвентика», 2014. – С. 33-36. (0,1 д.а.).

50. *Ільницький Д.О.* Компетентнісний підхід в освіті: місце міжнародного співробітництва / Д.О.Ільницький // Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: Зб. праць X (XXII) міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13-14 берез. 2014 р.). – К.: НТУУ КПІ, 2014. – С. 104. (0,1 д.а.).

51. *Ільницький Д.О.* Університетський вимір публічної дипломатії / Д.О.Ільницький // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: Зб. тез

доповідей (24 квіт. 2014 р., м. Київ). – К.: ДАУ при МЗС України. – 2014. – С. 77-78. (0,1 д.а.).

52. *Ільницький Д.О.* Глобальна конкуренція в науково-освітньому просторі: креативність / Д.О.Ільницький // Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 10-11 жовт. 2014 р.) У 2-х частинах. – Херсон: ВД «Гельвентика», 2014. – Ч. 1. – С. 33-37. (0,2 д.а.).

53. *Ільницький Д.О.* Глобальні економічні кризи та роль науково-освітніх інституцій / Д.О.Ільницький // Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні, економічні, правові аспекти: Зб. матеріалів IV щорічної міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 23-24 жовт. 2014 р.). – Львів: ДРІ, 2014. – С. 466-470. (0,2 д.а.).

54. *Ільницький Д.О.* Глобальна конкуренція в науково-освітньому просторі: формування психологічного капіталу / Д.О.Ільницький // Стратегія та механізми прискореного інноваційного розвитку економіки України на засадах соціально-екологічної відповідальності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (29-30 жовт. 2014 р., м. Вінниця). – МОН України, Нац.гірн.ун-т. – Д.: НГУ, 2014. – С. 48-53. (0,2 д.а.).

55. *Ільницький Д.О.* Екологічний етап розвитку країн: освітньо-інтелектуальний вимір / Д.О.Ільницький // Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 листоп. 2014 р. / Подільський державний аграрно-технічний університет. У 2-х частинах. – Кам'янець-Подільський: ВД «Гельвентика», 2014. – Ч. 1. – С. 36-39. (0,3 д.а.).

56. *Ільницький Д.О.* Кумулятивний характер конкурентних переваг у глобальному науково-освітньому просторі / Д.О.Ільницький // Глобальні соціально-економічні трансформації в ХХІ столітті: матеріали круг. столу (11 груд. 2014 р., м. Київ, ІМВ КНУ ім.Т.Шевченка). – К.: ІМВ КНУ ім. Т.Шевченка. – 2015. – С. 12-14. (0,1 д.а.).

57. *Ільницький Д.* Виртуалізація мирової економіки: вызов науково-освітньому пространству / Д.Ільницький // Оценка и планирование экономической деятельности субъектов рыночных отношений: Сборник науч. публик. XXXIII Междунар. науч.-практ. конфер. (г. Москва, 27.12.2014). – М.: АЦ «Экономика и финансы», 2014. – С. 55-59. (0,2 д.а.).

58. *Ільницький Д.О.* Фінансова допомога студентам як інструмент протидії відпливу людського капіталу: світовий досвід / Д.О.Ільницький // Наукові засади ресурсозбереження в системі антикризового управління і відтворення економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Хмельницький, 30-31 січ. 2015 р.) / Університет економіки і підприємництва. У 2-х частинах. – Хм.: ВД «Гельвентика», 2015. Ч. 1. – С. 20-23. (0,2 д.а.).

59. *Ільницький Д.О.* Розвиток співробітництва підприємств та університетів: глобальна та національна проблема / Д.О.Ільницький // Сучасні проблеми управління підприємствами в умовах глобалізації та інтернаціоналізації: теорія, практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 27-28 берез. 2015 р.). – Одеса: ОНУ ім. І.І.Мечникова, 2015. – С. 28-31. (0,2 д.а.).

60. *Ільницький Д.О.* Глобальний науково-освітній простір: конкуренція національних аграрно-промислових комплексів / Д.О.Ільницький // Фундаментальні та прикладні проблеми підприємницької діяльності в аграрному секторі: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., 24 квіт. 2015 р. – ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. – Харків: ХНАУ, 2015. – С. 197-201. (0,3 д.а.).

61. *Ilnytskyu D.* Science and education dimensions of tourism: searching for intelligent

solutions / D. Plynyskyu // Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернівці (Україна) – м. Сучава (Румунія), 23-24 квіт. 2015 р. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. – С. 45-48. (0,2 д.а.).

62. *Ільницький Д.О.* Дистанційне навчання в державних університетах США: диверсифікація форм і конкуренція / Д.О.Ільницький / Інновації в бізнес-освіті: зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (27 берез. 2015 р., м. Київ). – МОН України, ДВНЗ КНЕУ ім. В. Гетьмана. – Київ: КНЕУ, 2015. – С. 25-30. (0,2 д.а.).

63. *Ільницький Д.О.* Науково-освітній вимір як обов'язковий аспект управління суб'єктами господарювання всіх рівнів / Д.О.Ільницький // Менеджмент суб'єктів господарювання: проблеми та перспективи розвитку: зб. матеріалів III Міжнар. науково-практ.конфер (11-13 черв. 2015 р.). – Житомир: ЖДТУ, 2015 – С. 116-119. (0,2 д.а.).

64. *Ільницький Д.О.* Освітній виклик розвитку світової економіки / Д.О.Ільницький // Сучасні виклики розвитку світової економіки: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (19-20 листоп. 2015 р., м. Київ). – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2015. – С. 41-44. (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Ільницький Д.О. Глобальна конкуренція в науково-освітньому просторі: інтелектуально-ресурсний вимір. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2016.

Узагальнено парадигмальні засади та визначено передумови й чинники формування глобального науково-освітнього простору, окреслено його інтелектуально-ресурсний вимір. Визначено теоретичні засади науково-освітнього виміру економіки знань та процесів глобалізації інтелектуального капіталу. Досліджено характер та механізми конкурентної боротьби на глобальному науково-освітньому ринку, а також розкрито глобальні та регіональні детермінанти розвитку науково-освітньої сфери України.

Досліджено науково-освітню конкуперацію, ідентифіковано ресурси та механізми глобального лідерства на ринку науково-освітніх послуг, проаналізовано закономірності й особливості секторально-галузевого виміру розвитку науково-освітнього простору. Особливу увагу зосереджено на аналізі трансформацій національних стратегій науково-освітньої діяльності, її впливу на регіональний розвиток, на побудові та дослідженні конкурентних карт світового науково-освітнього ринку. Висвітлено місію університетів у забезпеченні сталого розвитку, роль освітньої дипломатії, значення науково-освітнього державно-приватного партнерства, як детермінант міжнародної конкурентоспроможності.

Проаналізовано інтернаціоналізацію науково-освітньої діяльності України, сформульовано концептуальні засади реалізації національного інтересу в світовому науково-освітньому просторі та обґрунтовано інтеграційні механізми нарощування вітчизняного науково-освітнього потенціалу.

Ключові слова: глобалізація, конкуренція, глобальний науково-освітній простір, світовий ринок, економіка знань, конкуперація, інтелектуальні ресурси,

інтелектуальний капітал, національна стратегія, університет, інтернаціоналізація, конкурентна карта, державно-приватне партнерство.

АННОТАЦИЯ

Ильницкий Д.А. Глобальная конкуренция в научно-образовательном пространстве: интеллектуально-ресурсное измерение. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2016.

Диссертация посвящена исследованию парадигмальных основ формирования глобального научно-образовательного пространства, определены предпосылки и факторы его формирования, обозначено его интеллектуально-ресурсное измерение, изучены характер и механизмы конкурентной борьбы на глобальном научно-образовательном рынке. Систематизированы теоретические основы научно-образовательного измерения экономики знаний и процессов глобализации интеллектуального капитала.

Исследована научно-образовательная конкуперация, идентифицированы ресурсы и механизмы глобального лидерства на рынке научно-образовательных услуг, проанализированы закономерности и особенности секторально-отраслевого измерения развития научно-образовательного пространства. Особое внимание сосредоточено на анализе трансформаций национальных стратегий научно-образовательной деятельности, влиянии научно-исследовательской деятельности на региональное развитие, построении и исследовании конкурентных карт мирового научно-образовательного рынка. Раскрыта миссия университетов в обеспечении устойчивого развития, роль образовательной дипломатии в системе долгосрочных конкурентных преимуществ, значение научно-образовательного государственно-частного партнерства, как детерминант международной конкурентоспособности.

Проанализирована интернационализация научно-образовательной деятельности Украины, раскрыты концептуальные основы реализации национального интереса в мировом научно-образовательном пространстве и обоснованы интеграционные механизмы наращивания отечественного научно-образовательного потенциала.

Ключевые слова: глобализация, конкуренция, глобальное научно-образовательное пространство, мировой рынок, экономика знаний, конкуперация, интеллектуальные ресурсы, интеллектуальный капитал, национальная стратегия, университет, интернационализация, конкурентная карта, государственно-частное партнерство.

ANNOTATION

Ilnytskyi D. Global competition in the area of science and education: intellectual-resource dimension. Manuscript.

Thesis for the Doctor of Economic Science academic degree, speciality 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv, 2016.

The research focuses on paradigmatic foundations of a global scientific and

educational space, study of the nature and mechanisms of competition on the global scientific and educational market as well as the identification of global and regional determinants of development of the scientific and educational sphere of Ukraine. The paper systematizes theoretical basis of scientific and educational dimension of the knowledge economy and globalization processes of intellectual capital, defines conditions and factors shaping the global scientific and educational area and outlines the intellectual resource dimension of scientific and educational area. The author provides reasoning for interpretation of scientific and educational area as economic, social, intellectual, infrastructural, geographical and institutional network and space. Student and other academic mobility, massification, national interests etc. have been defined within competitive challenges that universities and university systems face nowadays in terms of internationalization of activities, globalization of markets and scientific-educational space.

Author investigated scientific and educational cooperation, identified resources and mechanisms of leadership on global market for scientific and educational services, analyzed the patterns and features of industry-sectoral dimension of scientific and educational area. National intellectual property protection systems are addressed as those that deal with codified knowledge and universities as those that deal both with tacit and explicit knowledge. University patenting and intellectual property commercialization activities have been analysed. Author argues important role that universities play in national competency-based models in education and business. Various models of university-industry partnership are revealed among factors of their national and global competitiveness. There is a classification of types of competition that universities are involved in offered in the paper.

Special attention is focused on the analysis of national strategies of transformation of scientific and educational activities, impact of research activity on regional development, construction and research of competitive maps of global scientific and educational market. Correlation linkages between time factor, R&D investments, global competitiveness components and per capita GDP have been analysed. International rankings of universities and education systems are reviewed and criticized as instruments of identification of competitive positions and market stratification.

National and international university and program accreditation requirements have been researched as part of quality assurance mechanism in higher education sector. The research reveals university's mission in supporting global and national sustainable development, role of educational diplomacy in the system of long-term competitive advantages, the value of scientific and educational public-private partnerships among determinants of international competitiveness.

The thesis analyzes the internationalization of scientific and educational activities of Ukraine, discloses conceptual basis of realization of the national interests in the global scientific and educational space and provides reasonable integration mechanisms for enlargement of the national scientific and educational potential. Author argues a concept of formation of national intellectual capital.

Key words: globalization, competition, global scientific and educational area, world market, knowledge economy, cooperation, intellectual resources, intellectual capital, national strategy, university, internationalization, competitive map, public-private partnership.

Підписано до друку 27.11.2016 р. Зам. № 1059.
Формат 60x90 1/16. Папір офсетний. Друк – цифровий.
Наклад 120 прим. Ум. друк. арк. 1,9.
Друк «ЦП «КОМПРИНТ», Свідоцтво ДК № 4131, від 04.08.2011 р.
м. Київ, вул. Предславинська, 28
тел.: 528-05-42, 067-209-54-30
email: komprint@ukr.net